

REPUBLIKA E KOSOVËS

KOMUNA E KLINËS

2023

**DRAFT STRATEGJIA E
ZHVILLIMIT EKONOMIK LOKAL
PËR KOMUNËN E KLINËS
2023-2028**

Qershor, 2023

STRATEGJIA E ZHVILLIMIT EKONOMIK LOKAL PËR KOMUNËN E KLINËS 2023-2028

Qershor, 2023

Përgatitja e këtij dokumenti është bërë nga ALBO GROUP në partneritet dhe financuar nga Komuna e Klinës

Autoriteti kontraktues: Komuna e Klinës

Hartoi: ALBO GROUP në bashkëpunim me Komunën e Klinës

Albana Berisha Qehaja

Rizah Muçolli

Shpend Sopa

PËRMBAJTJA

Lista e tabelave	IX
Lista e grafikëve	X
Lista e figurave	XI
Lista e shkurtesave.....	XII
<i>Hyrje</i>	13
1. Metodologjia	15
2. Analiza e gjendjes aktuale dhe sfidat.....	17
Historik i shkurtër i komunës	17
Pozita dhe veçoritë gjeografike	18
Popullsia	21
Vendbanimet	26
Migrimi	29
Arsimi	30
Shëndetësia	34
Mirëqenia sociale.....	37
Tregu i punës	38
Shërbimet administrative.....	39
Infrastruktura	40
Telekomunikacioni	43
Rrjeti energjetik	45
Ndriçimi publik.....	46
Furnizimi me ujë	47
Kanalizimi	48
Mbeturinat.....	49
Kultura.....	49
Profili ekonomik i komunës së Klinës.....	53
Buxheti komunal	60
3. Analiza SWOT	65

4. Vizioni, qëllimet dhe objektivat për zhvillim ekonomik.....	67
Vizioni, misioni dhe vlerat kyçe	67
Qëllimet strategjike dhe objektivat specifike	69
Monitorimi dhe vlerësimi i zbatimit të strategjisë	82
Ndikimi financiar i zbatimit të strategjisë	82
<i>Shtojca 1 - Plani për zbatimin e strategjisë për zhvillim ekonomik lokal</i>	<i>83</i>
<i>Shtojca 2 - Struktura organizative e komunës së Klinës</i>	<i>97</i>
<i>Shtojca 3 - Vendbanimet joformale në komunën e Klinës.....</i>	<i>98</i>
<i>Shtojca 4 - Organizimi territorial në komunën e Klinës</i>	<i>99</i>
<i>Shtojca 5 - Zonat e veçanta të mbrojtura në komunën e Klinës</i>	<i>100</i>
<i>Shtojca 6 - Trashëgimia kulturore në komunën e Klinës.....</i>	<i>101</i>
<i>Shtojca 7 - Vendimi për ndalimin e aktiviteteve minerare.....</i>	<i>102</i>

Lista e tabelave

Tabela 1. Popullsia e komunës së Klinës sipas vendbanimit dhe ekonomive familjare	27
Tabela 2. Klasifikimi i vendbanimeve në komunën e Klinës	28
Tabela 3a. Migrimi kombëtar në komunën e Klinës, periudha 2018-2020.....	30
Tabela 3b. Migrimi ndërkombëtar në komunën e Klinës, periudha 2018-2020	30
Tabela 4. Rangimi i grupeve kryesore të shkaqeve të vdekjes në Komunën e Klinës, 2019	36
Tabela 5. Numri i ndërmarrjeve të regjistruara dhe shuara sipas sektorëve të aktiviteteve ekonomike, 2020	56
Tabela 6. Burimet e financimit në komunën e Klinës (€), periudha 2023-2025	61
Tabela 7. Planifikimi i të hyrave vetanake në komunën e Klinës (€), 2023-2025.....	62
Tabela 8. Struktura e shpenzimeve buxhetore në komunën e Klinës (€), vlerësim për periudhën 2023-2025.....	63

Lista e grafikëve

Grafiku 1. Popullsia në komunën e Klinës sipas regjistrimeve, periudha 1948-2011	21
Grafiku 2. Shtimi natyror në komunën e Klinës, periudha 2018-2020	22
Grafiku 3. Struktura gjinore e popullsisë në komunën e Klinës	23
Grafiku 4. Struktura etnike e popullsisë në komunën e Klinës.....	23
Grafiku 5. Struktura religjioze e popullsisë në komunën e Klinës	24
Grafiku 6. Struktura moshore e popullsisë në komunën e Klinës	25
Grafiku 7. Kategorizimi i vendbanimeve në komunën e Klinës	28
Grafiku 8. Regjistrimi i popullsisë sipas vendbanimeve, 1948-2011.....	29
Grafiku 9. Numri i nxënësve në institucionet publike parauniversitare, 2018-2021	33
Grafiku 10. Krahasim i numrit të vizitave në Qendrat e Mjekësisë Familjare sipas kategorive, 2020-2021	36
Grafiku 11. Statistikat e tregut të punës, 2020.....	38
Grafiku 12. Ekonomitë familjare private në banesa të zakonshme sipas posedimit të telefonit, kompjuterit dhe qasjes në internet në komunën e Klinës.....	44
Grafiku 13. Popullsia sipas burimit kryesor të jetesës në komunën e Klinës.....	55
Grafiku 14. 63 e burimeve të financimit në komunën e Klinës (%), periudha 2022-2024.....	61
Grafiku 15. Struktura mesatare e shpenzimeve në komunën e Klinës (%), vlerësim për periudhën 2022-2024.....	64

Lista e figurave

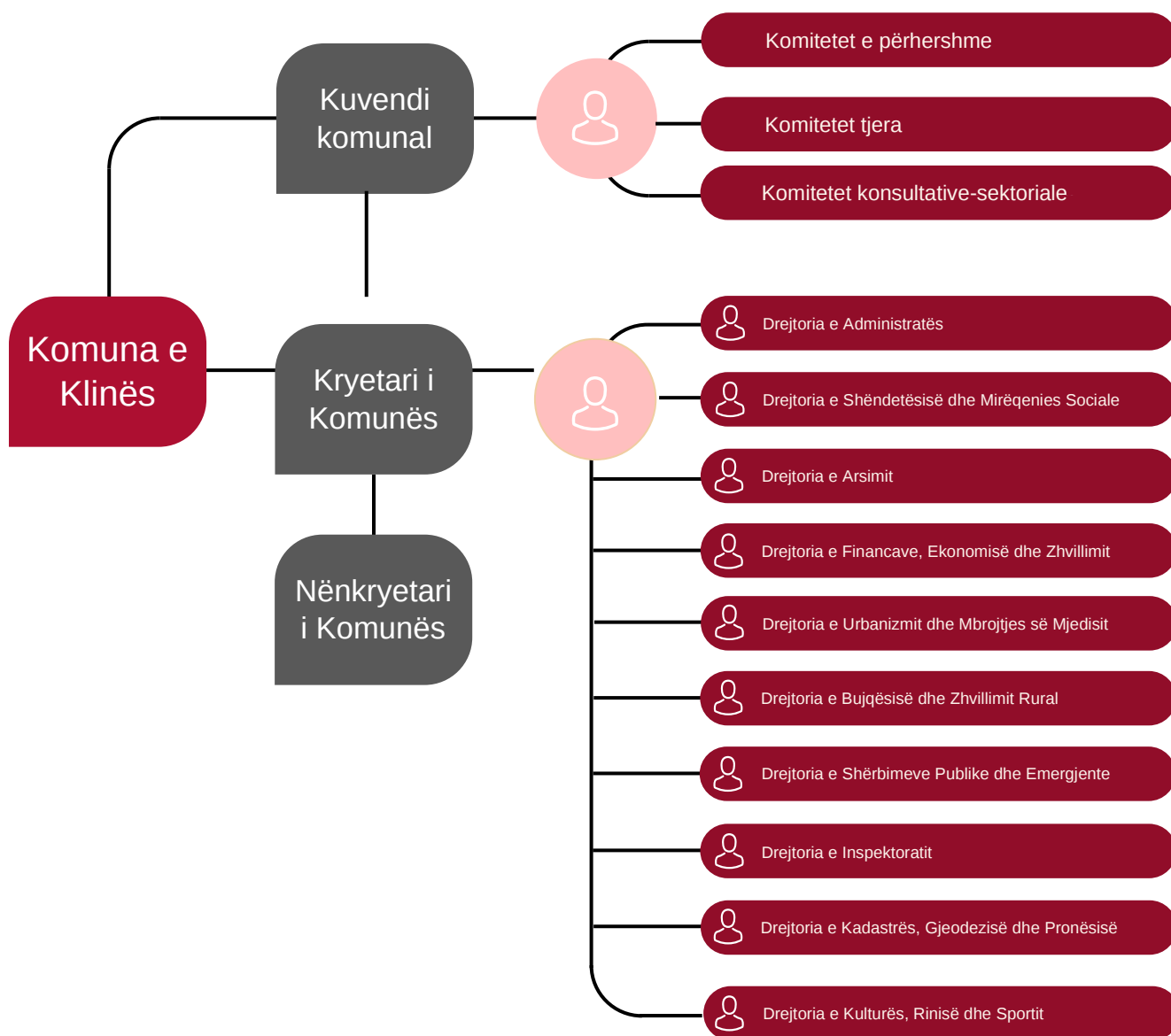
Figura 1. Struktura e përmbledhur organizative e komunës së Klinës	12
Figura 2. Metodologjia e punës.....	15
Figura 3. Pozita gjeografike e komunës së Klinës	20
Figura 4. Komuna e Klinës	26
Figura 5. Lokaliteti arkeologjik i Dresnikut	51
Figura 6. Ujëvara e Mirushës	59
Figura 7. Vlerat kyçe të komunës së Klinës	68

Lista e shkurtesave

AMF	Ambulanca të Mjekësisë Familjare
ASK	Agjencia e Statistikave të Kosovës
BE	Bashkimi Evropian
Ha	Hektarë
KABK	Korniza Afatmesme Buxhetore Komunale
km	Kilometër
KRU	Kompania Rajonale e Ujësjellësit
kv	Kilovat
m	Metër
MSA	Marrëveshja e Stabilizim – Asocimit
NVM	Ndërmarrje të Vogla dhe të Mesme
PSAK	Planit Strategjik i Arsimit në Kosovë
QKMF	Qendër Kryesore e Mjekësisë Familjare
QMF	Qendër e Mjekësisë Familjare
QPS	Qendra për Punë Sociale
SWOT	<i>Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats</i>
SZHEL	Strategjia e Zhvillimit Ekonomik Lokal
TM	Tremujor

Struktura organizative e komunës së Klinës

Fig. 1 Struktura e përmblledhur organizative e komunës së Klinës*

* Strukturën e detajuar organizative e gjeni në shtojcën nr. 2.

HYRJE

Zhvillimi ekonomik lokal është një proces përmes të cilit sektori publik, bizneset dhe shoqëria civile punojnë bashkërisht për të krijuar kushte më të mira për rritjen ekonomike dhe gjenerimin e vendeve të lira të punës. Qëllimi i tij është të ndërtojë kapacitetin ekonomik të një zone lokale për të përmirësuar të ardhmen e saj ekonomike dhe cilësinë e jetës për të gjithë. Zhvillimi ekonomik lokal i suksesshëm fokusohet në rritjen e konkurrencës, rritjen e qëndrueshme të zhvillimit dhe të siguruarit që rritja të jetë gjithëpërfshirëse.

Strategjia e zhvillimit ekonomik lokal është një dokument që prezanton përcaktimin e synimeve vjetore, buxhetimin dhe proceset e vlerësimit të projekteve. Duke zhvilluar një vizion afatgjatë të komunitetit, strategjia jep një tablo të së ardhmes së dëshiruar të komunës së Klinës. Nismat strategjike për periudhën pesëvjeçare 2023-2028 e përqendrojnë komunën në veprimet dhe investimet që duhet të bëjë tani për të vazhduar mbështetjen e përparimit të komunitetit drejt vizionit të përcaktuar. Ndonëse, komuna e Klinës është aktori kryesor në këtë dokument strategjik, suksesi në këto nisma do të kërkojë mbështetjen e të gjithë komunitetit, si atë të biznesit, pushtetit vendor, shoqërisë civile dhe akterëve tjerë.

Duhet theksuar se komuna e Klinës ka zhvilluar edhe më parë strategji për zhvillim ekonomik lokal. Qëllimet kryesore të zhvillimit ekonomik lokal në komunën e Klinës për periudhën 2023-2028 janë përmbledhur në vijim: zhvillimi ekonomik i qëndrueshëm, zhvillimi i infrastrukturës së nevojshme në funksion të qytetarëve dhe bizneseve, përmirësimi i cilësisë në arsim, shëndetësi dhe mirëqenie sociale, ofrimi i shërbimeve komunale cilësore efikase për qytetarët dhe bizneset dhe ruajtja dhe mbrojtja e mjedisit jetësor.

Ky dokument strategjik është hartuar bazuar në udhëzuesin “*Strategjia për Zhvillim Ekonomik Lokal 2019-2023*”, përgatitur nga Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal në bazë të Ligjit Nr. 03/L-040 për Vetëqeverisje Lokale.

Qeverisja lokale, e cila tani po kalon në vetëqeverisje me tendencë të konsolidimit të autonomisë lokale për komunat dhe thellimit të reformave në sistemin e vetëqeverisjes lokale në Kosovë, po hyn në fazën më të rëndësishme të funksionalizimit të saj. Në kuadër të strategjisë për

vetëqeverisje lokale janë paraparë gjithsej 5 objektiva, e para nga to është *fuqizimi i rolit të komunave si akterë kryesorë në zhvillimin ekonomik lokal*¹

Strategjia mbështet ngritjen e kapaciteteve qeverisëse duke përmirësuar zbatimin e ligjeve, krijimin e klimës së partneritetit me biznesin, krijimin e mundësive për aktivitete rinore dhe hapësira për grupet e marginalizuara, shoqërinë civile dhe qytetarët, që ndikojnë drejtpërdrejt në përmirësimin e qeverisjes lokale.²

Në nivel komunal, plani strategjik për zhvillim ekonomik lokal është dokumenti kryesor strategjik për mbështetjen e vendimmarrjes.

Vizioni dhe misioni i prezantuar në këtë plan strategjik përshkruajnë një komunitet të qëndrueshëm ekonomikisht, të mbështetur nga shërbime cilësore të komunës. Ky vizion dhe nismat strategjike që janë krijuar për të arritur këtë vizion bëjnë thirrje për investime në komunitet që do të mbështesin dhe ndërtojnë ato cilësi që e bëjnë komunën e Klinës të veçantë.

Plani strategjik ka për synim që komuna e Klinës t’iu ofrojë shërbime qytetarëve të vet në mënyrë sa më efikase dhe efektive. Rrjedhimisht, synon të përkrahë dhe mbështes zhvillimin e NVM-ve, bujqësinë dhe turizimin, duke ruajtur edhe trashëgiminë kulturore. Pastaj, ta përmirësojë infrastrukturën fizike, ta rris cilësinë në arsim dhe shëndetësi, ta ruajë mjedisin dhe natyrën. Realizmi i këtyre qëllimeve lidhet drejtpërdrejt me ngritjen e cilësisë së jetesës në komunën e Klinës, për periudhën pesë-vjeçare 2023-2028.

¹ Strategjia për vetëqeverisje lokale 2016-2026, fq. 6.

² Strategjia për Zhvillim Ekonomik Lokal 2019-2023, fq. 4.

1. METODOLOGJIA

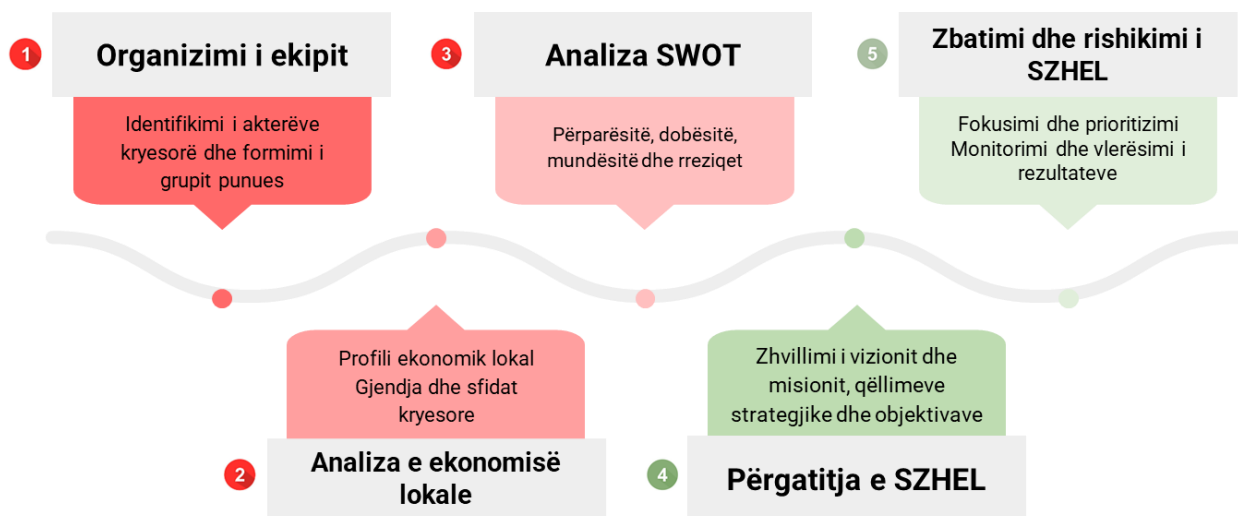
Strategjia e zhvillimit ekonomik lokal (tash e tutje mund ta gjeni si shkurtesë SZHEL) e komunës së Klinës për periudhën 2023-2028, është hartuar duke përfshirë gjatë procesit: sektorin publik, pra zyrtarë të drejtorive të komunës, bizneset dhe shoqërinë civile. Andaj, SZHEL mbështetet me projekte për arritjen e objektivave zhvillimore të cilat reflektojnë interesat e qytetarëve, komunitetit të biznesit dhe akterëve tjerë në komunën e Klinës, për të krijuar dhe ofruar kushte cilësore të jetesës për qytetarët e kësaj komune.

Ky dokument strategjik bazohet në politikat strategjike për zhvillim ekonomik lokal si:

- Strategjinë Kombëtare për Zhvillim 2016-2021
- Strategjinë për Vetëqeverisje Lokale 2016-2026
- Strategjinë për Zhvillim Ekonomik Lokal 2019-2023
- Programin Kombëtar për Zbatim të Marrëveshjes për Stabilizim Asociim (MS)
- Kornizën Afatmesme Buxhetore Komunale (KAB) dhe
- Strategjitë e Veprimit në Nivel Lokal

Figura në vijim paraqet grafikisht metodologjinë e punës së hartimit të SLEZH-it, për komunën e Klinës.

Fig. 2 Metodologjia e punës

Gjatë hartimit të SZHEL janë mbajtur takime të rregullta pune me përfaqësuesit e komunës së Klinës. Si rrjedhojë janë identifikuar akterët kryesorë dhe përfaqësuesit e tyre janë përfshirë në ekipin e punës. Tutje është bërë planifikimi i procesit të hartimit të SZHEL. Pastaj janë mbledhur të dhënat nga burimet dytësore mbi veçoritë gjeografike dhe demografike, arsimin, shëndetësinë, mirëqenien sociale, tregun e punës, shërbimet administrative të komunës, infrastrukturën, telekomunikacionin, rrjetin energjetik, furnizimin me ujë të pijshëm, kulturën dhe profilin ekonomik lokal të komunës së Klinës. Të dhënat tjera janë mbledhur nga burimet parësore, nëpërmjet intervistave të strukturuar dhe jo strukturuar si dhe nëpërmjet fokus grupeve.

Duke ditur rolin dhe rëndësinë e komunitetit biznesor në zhvillimin ekonomik të komunës, jemi këshilluar me këtë komunitet. Nga ta kemi mbledhur të dhëna lidhur me faktorët lehtësues dhe pengues në të bërit biznes. Në këtë mënyrë, komuna ka krijuar një pasqyrë më të qartë të faktorëve që ndikojnë në inkurajimin dhe rritjen e tyre. Pas mbledhjes së të dhënave nga të gjitha burimet, është bërë vlerësimi ekonomik lokal që ka rezultuar me identifikimin e forcave, dobësive, mundësive dhe rreziqeve, e njohur si analiza SWOT.

Rrjedhimisht, rezultatet e analizës SWOT janë përdorur për definimin e planit të strategjisë për zhvillim ekonomik lokal. Këto rezultate kanë ndihmuar po ashtu në zhvillimin e vizionit dhe misionit të komunës. Tutje janë përcaktuar qëllimet dhe objektivat e komunës së Klinës. Po ashtu, nga to kanë derivuar edhe programet dhe projektet të cilat kanë qëllim maksimizimin e forcave, adresimin e dobësive, shfrytëzimin e mundësive dhe zbutjen e rreziqeve apo kërcënimeve.

Ky dokument ka kaluar procedurat e konsultimit paraprak dhe të konsultimit publik, sipas rregullave për hartimin e dokumenteve strategjike në Republikën e Kosovës.

2. ANALIZA E GJENDJES SOCIO-EKONOMIKE

Analiza e gjendjes socio-ekonomike përfshin informata mbi gjendjen socio-ekonomike në komunën e Klinës. Më specifikisht, informata mbi pozitën dhe veçoritë gjeografike të komunës, popullsinë, vendbanimet, migrimin, arsimin, shëndetësinë, mirëqenien sociale, shërbimet administrative, infrastrukturën, telekomunikacionin, kulturën etj. Në vazhdim prezanton buxhetin komunal dhe vazhdon me profilin ekonomik të komunës.

HISTORIK I SHKURTËR I KOMUNËS - Në shekullin e I-rë të erës sonë, territori i Klinës si dhe i gjithë Dardanisë gjendej nën sundimin e Perandorisë Romake në ç’kohë në afërsi të Klinës përmendet Dresniku si qendër municipale e farefisit dardan. Pas rënies së Perandorisë Romake, Dardania, pra edhe Klina me rrethinë, u vërshuan nga sllavët. Kjo dyndje në gadishullin Ballkanik mori fund në shek. VIII. Pas ndarjes së Perandorisë Romake, Klina me rrethinë ra nën sundimin bizantin-grek. Pas krishterimit bizantin, ai sllav ndikoi që këto anë me vendbanimet mesjetare dhe me kishat para sllave të përvetësohen nga sllavët. Në shekullin e I-rë të erës sonë, gjatë sundimit romak, si qendër municipale e fisit dardan përmendet edhe Dresniku, ndërsa gjatë sundimit bizantin hasim në gjurmët e kishës së Paskalicës me kambanore në fshatin Videjë.

Edhe Klina na del si vendbanim i hershëm ilir, me emër *Chinna*, të cilën e hasim te Ptolomeu që në vitet 87-150 (në hartën e Ptolomeut). Ky lokalitet i lashtë ilir shtrihej në bregun e majtë të rrjedhës së epërme të Drinit të Bardhë, që i përgjigjet realitetit të sotëm gjeografik. Kjo datë si dhe Ujëvara e Mirushës u bënë edhe simbol i Emblemës së qytetit të Klinës. *Chinna* në kuptimin *Cin* shpjegohet si kin në mes të Drinit të Bardhë dhe lumit Klina.

Profirogoniti në traktin e tij të njohur “*Shënime për popujt*” shkruan në vitin 948-952, se ndër qytetet e banuara dendur është edhe Dresniku – “Desstinik”. Vendbanim i hershëm është edhe Dollci i sotëm, i cili ishte i shënuar me emrin Zalug në hartën e Manastirit të Hilandarit në vitin 1200 nga Solovjevi. Pas rënies nën turqit, jeta e shqiptarëve ishte e vështirë. Që prej atëherë Klinën e karakterizon edhe larmia fetare. Popullsia e këtyre trevave merrej kryesisht me bujqësi e cila ishte mjaft e zhvilluar.

Kohëve të fundit, në lokalitetin e Dresnikut janë bërë gjurmime dhe gjurmime arkeologjike të cilat pritet të hedhin me shumë dritë mbi qytetërimin e hershëm të këtij lokaliteti të Dardanisë.

Për një periudhë pesëqind vjeçare, Klina dhe Kosova ishte nën sundimin Otoman, kurse pas rënies së Perandorisë Osmane nga viti 1913 e deri në vitin 1999, Kosova ishte njësi konstituive e Federatës Jugosllave dhe pjesë përbërëse e Serbisë - e aneksuar dhunshëm pa vullnetin dhe dëshirën e popullit të saj.

Komuna e Klinës si njësi organizative në kuadër të organizimit territorial të Republikës së Kosovës, është themeluar si komunë në vitin 1954. Nga viti 1954 e deri më sot, Komuna e Klinës dhe qytetarët e saj kanë ndarë fatin me pjesën tjetër të Kosovës dhe të qytetarëve të saj duke qenë pjesë e të gjitha proceseve dhe e zhvillimeve politike, ekonomike dhe shoqërore në Republikën e Kosovës. Diagrami i këtyre zhvillimeve ka pasur herë herë rënie dhe degradim e herë herë ngritje dhe përparim, por shpirti liridashës qytetarëve të saj nuk pushoi së gjakuari për liri deri në pavarësimin e plotë nga okupimi serb.³

Sot, komuna e Klinës ka 14 bashkësi territoriale (qendra të fshatrave) me gjithsej 54 vendbanime.

POZITA DHE VEÇORITË GJEOGRAFIKE – Komuna e Klinës ka pozitë të mirë gjeografike. Ajo shtrihet në perëndim të Kosovës, përkatësisht në pjesën verilindore të Rrafshit të Dukagjinit. Territori i kësaj komune zë një sipërfaqe prej 308.8 km². Kufizohet me shtatë komuna. Në veri me Istogun, në lindje me Skenderajn dhe Drenasin, në jug me Malishevën, Rahovecin dhe Gjakovën, ndërsa në perëndim me Pejë.

Pozita gjeografike dhe kushtet klimatike veçanërisht në pjesën e Rrafshit të Dukagjinit janë të volitshme për zhvillimin e bujqësisë: kultivimit të kulturave bujqësore, perimeve, pemëve dhe kushteve të mira për zhvillimin e blegtorisë dhe bletarisë. Nëpër territorin e Klinës kalojnë gjashtë lumenj: Drini i Bardhë, Lumbardhi i Pejës, Klina, Mirusha, Lumi i Istogut dhe Lumbardhi i Deçanit. Prej tyre katër kanë rrjedhë fushore dhe me ndërtimin e ujë nxënieve (pendëve) përgjatë rrjedhës së tyre do të mund të ujiteshin deri në 2,000 ha toka bujqësore. Me realizimin e projekteve për ndërtimin e kanaleve të ujitjes dhe pendëve deri me tani ujiten rreth 1,200 ha tokë bujqësore.

³ <https://kk.rks-gov.net/kline/qyteti/historiku/>

Klina hyn në zonën intensive për nga mundësitë e zhvillimit të bujqësisë, pasi që 87.7% e sipërfaqes është nën 600 metra të lartësisë mbidetare. Tokë bujqësore është 95%, vetëm 4.9% janë toka jopjellore. Në strukturën e tokave bujqësore dominojnë arat me 12,734 ha, pyjet me 12,735 ha, livadhet me 2,184 ha, kullosat me 2,043 ha etj.

Klina ka resurse natyrore minerale dhe jo minerale: rezerva të linjtit i ka 2 miliardë ton, të xehes se boksitit 2 milionë ton, të argjilës 6.5 milionë ton, të rërës dhe zhavorrit 3.5 milionë ton.

Përgjatë rrjedhës së lumit Mirusha në pjesën jugore dhe jug-perëndim të Klinës janë ujëvarat, një bukuri e rrallë natyrore me një botë bimore dhe shtazore të pasur. Ky kompleks me një sipërfaqe prej 200 ha është një zonë e mbrojtur-rezervat, me mundësi të mira për zhvillimin e turizmit.⁴

Klina shtrihet 55 km larg Prishtinës dhe 28 km larg Pejës. Hapësira e qytetit është e përkufizuar me rrjedhjen e lumenjve Drini i Bardhë dhe Klina, si dhe me kodrën e Krushevës në veri. Në kuptim të lidhjeve trafikore paraqet qendër të rëndësishme, duke qenë se në qendër të saj kryqëzohen drejtimet për magjistrale, Istog dhe Skenderaj.⁵

Pozita natyrore dhe konfiguracioni mundësojnë që Klina të ketë lidhje të mira rrugore dhe hekurudhore. Nëpër Klinë kalon rruga magjistrale Prishtinë-Klinë-Pejë, rruga Klinë-Skenderaj-Mitrovicë, Klinë-Istog-Pejë si dhe vijat hekurudhore Fushë Kosovë-Klinë-Pejë dhe Fushë Kosovë-Klinë-Prizren.

⁴ <https://kk.rks-gov.net/kline/qyteti/pozita-gjeografike/>

⁵ Plani zhvillimor i komunës së Klinës, fq. 32.

Fig. 3 Pozita gjeografike e komunës së Klinës

Territori i Klinës dhe i tërë Dukagjinit përbën një pjesë të mbyllur më vete dhe të rrethuar me male. Drini luan rol të madh në lidhjet në mes këtij territori e Republikës së Shqipërisë. Përmes Llapushës lidhet me Prishtinën e më larg. Rrugët që çojnë kah Gjakova, Peja, Gurraçkoci, Prishtina dhe tani kah Skenderaj, të gjitha këto të asfaltuara, i mundësojnë këtij territori lidhje të mira me qendrat tjera të Kosovës. Vija hekurudhore që kalon nëpër territorin e Klinës, ka një rëndësi të veçantë për zhvillimin e komunës së Klinës.⁶

Territori i komunës së Klinës ka karakteristika të ndryshme gjeomorfologjike. Pjesa lindore ka karakter të lartësisë, ndërsa pjesa perëndimore ka karakter të rrafshët. Pjesa veriore dhe verilindore e komunës është e përbërë prej viseve malore të Llapushës dhe Drenicës, ndërsa pjesa perëndimore dhe pjesa qendrore janë pjesë e rrafshinës së Rrafshit të Dukagjinit. Pjesët të cilat i përkasin Rrafshit të Dukagjinit janë në zonën me lartësi mbidetare deri në 500 m, ndërsa pjesët kodrinore gjenden kryesisht në lartësinë ndërmjet 500 dhe 700 m. Në pjesën lindore, një pjesë vogël e territorit të kësaj komune ka lartësinë pak më shumë se 700 m. Pjesa më e madhe e vendbanimit është e rrafshët nga pjesa e majtë e Drinit të Bardhë, në lartësinë mbidetare prej 385 deri 390 m. Një pjesë e terrenit në afërsi të drejtimit hekurudhor për Pejë është e nënshtruar ndaj rrëshqitjeve. Pjesët e vendbanimit në veri të binareve të hekurudhës gjenden në pjesë me rënie të lehtë në një lartësi mbidetare 400-420 m⁷

Klima: Klima në komunën e Klinës ka karakteristikat e klimës së butë kontinentale, me ndikim të klimës mesdhetare. Temperatura mesatare e ajrit është 11.3°C. Në korrik arrihet temperatura

⁶ <https://kk.rks-gov.net/kline/qyteti/pozita-gjeografike/>

⁷ Plani zhvillimor i komunës së Klinës, fq. 74.

maksimale absolute prej 37.6°C, ndërsa ne shkurt temperatura minimale absolute prej -11,8°C. Amplituda mesatare është 46.1°C. Në këtë rajon për shkak të ndikimit të mediteranit i cili depërton me anë të lumit Drini i Bardhë, klima është mjaft e butë dhe nuk ka variacione karakteristike ekstreme në temperaturë të ajrit gjatë vitit.

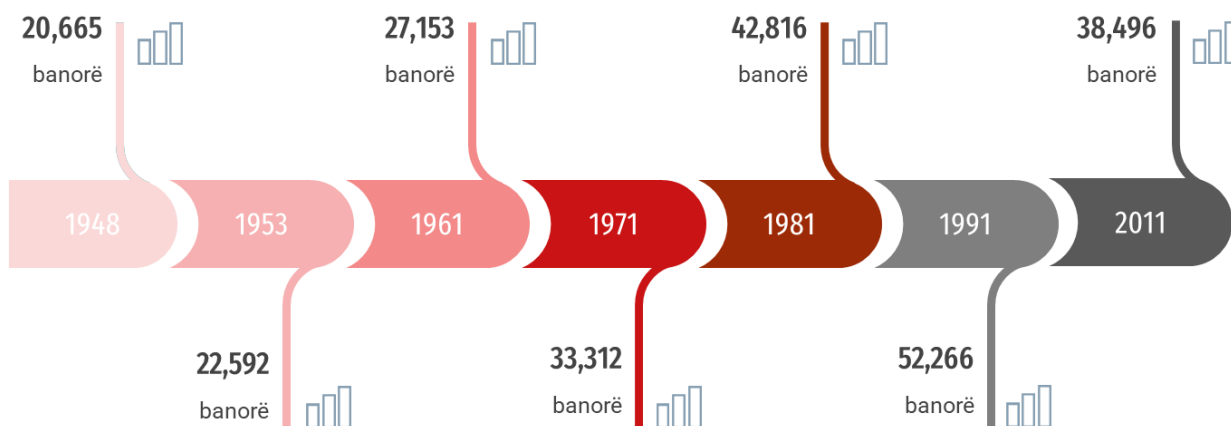
Vlera mesatare vjetore e të reshurave në Klinë është 540 mm. Të reshurat më të mëdha janë në muajin tetor ndërsa më të vogla në janar dhe shkurt.

POPULLSIA - Bazuar në regjistrimin e fundit të vitit 2011, komuna e Klinës ka gjithsej **38,496 banorë**. Rezultatet e regjistrimeve të popullsisë në këtë komunë për periudhën 1948-2011 janë paraqitur në grafikonin nr. 1.

Siç shihet në grafikun në vijim, që nga viti 1948 e deri në vitin 1991, komuna e Klinës ka pasur një rritje të vazhdueshme të popullsisë. Mirëpo, vërehet një rënie e dukshme në regjistrimin e vitit 2011.

Graf. 1 Popullsia në komunën e Klinës sipas regjistrimeve, periudha 1948-2011

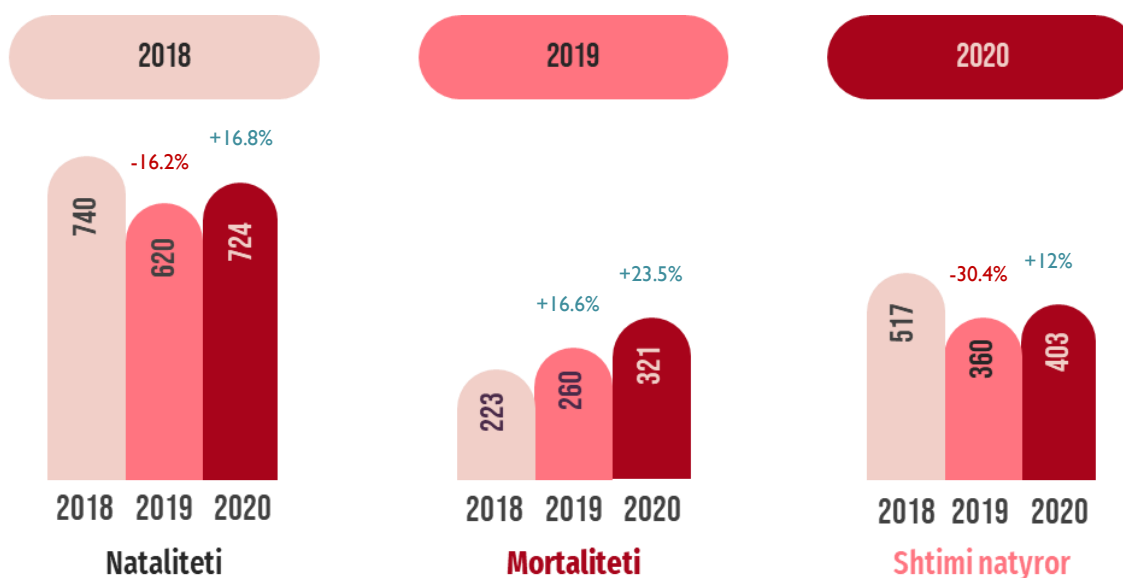
Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës: *Popullsia sipas vendbanimeve në komunën e Klinës, 1948-2011.*

Dendësia: Në komunën e Klinës dendësia e popullsisë është rreth 125 banorë në 1 km², bazuar në popullsinë totale të regjistruar në vitin 2011 (38,496 banorë) dhe sipërfaqen e territorit të saj (308.8 km²). Ekzistojnë dallime për sa i përket dendësisë së popullsisë sipas vendbanimeve. Në vendbanimet që kanë numër më të madh të popullsisë edhe dendësia e popullsisë është më e madhe, ndërsa në vendbanimet që kanë numër më të vogël të popullsisë, edhe dendësia e popullsisë është më e vogël.

Shtimi natyror: Nëse e analizojmë rritjen e popullsisë prej vitit 1948 e deri në vitin 1991, komuna e Klinës pothuajse e ka trefishuar atë. Ndërsa, regjistrimi i vitit 2011 qet në pah një rënie të dukshme të popullsisë. Statistikat e tri viteve të fundit (2018-2020) nga Agjencia e Statistikave të Kosovës, tregojnë se kemi një rënie prej 30% të shtimit natyror në vitin 2019 krahasuar me vitin 2018. Ndërsa, në vitin 2020 kemi një rritje prej 12% të shtimit natyror, krahasuar me vitin 2019.

Nataliteti ka pësuar rënie prej 16.2% nga viti 2018 në atë 2019, ndërsa vërehet një rritje e natalitetit prej 16.8% në 2020-tën krahasuar me 2019-tën. Mortaliteti ka rritje në vitin 2019 kundrejt vitit 2018 (16.6%). Po ashtu ka rritje edhe më e madhe në vitin 2020 kundrejt vitit 2019 (23.5%). Më gjerësisht, shih figurën në vijim.

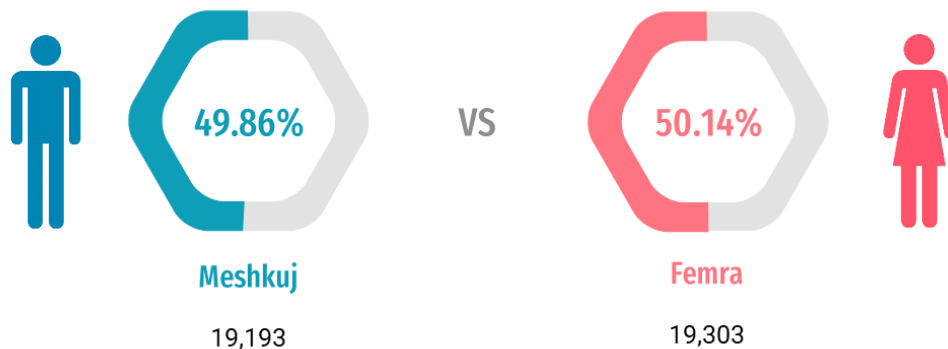
Graf. 2 Shtimi natyror në komunën e Klinës, periudha 2018-2020

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës: *Popullsia e Kosovës dhe shtimi natyror në nivel të komunave, 2018-2020.*

Struktura gjinore: Sa i përket strukturës gjinore në këtë komunë, ka pak diferencë. Sipas regjistrimit të vitit 2011, 49.86% (19,193) janë meshkuj, ndërsa 50.14% (19,303) janë femra.

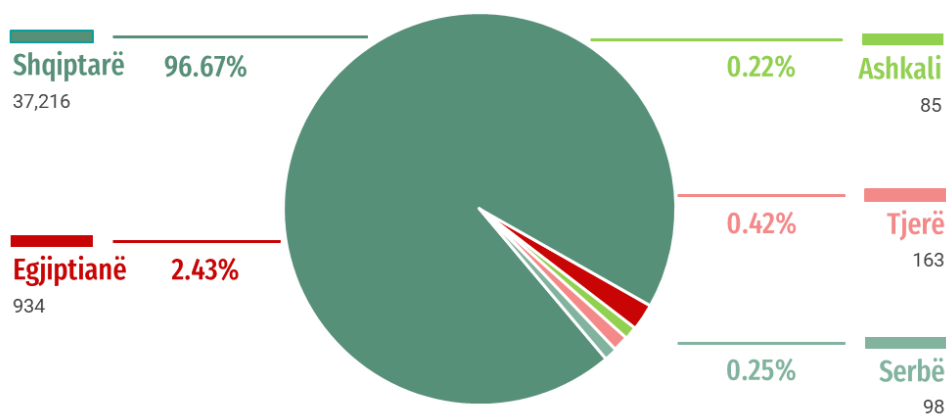
Graf. 3 Struktura gjinore e popullsisë në komunën e Klinës

Burimi: ASKDATA: Popullsia e komunës së Klinës sipas gjinisë 2011.

Struktura etnike: Struktura etnike e popullsisë në komunën e Klinës është mjaft homogjene, meqë mbi 96.67% e popullsisë janë shqiptarë. Pastaj, egjiptianë 2.43%, serbë 0.25%, ashkalinj 0.22%, dhe të tjerë 0.42%. Më gjerësisht shih figurën në vijim, ku janë paraqitur grafikisht të gjitha etnicitetet me përqindje në pjesëmarrjen totale prej 100%.

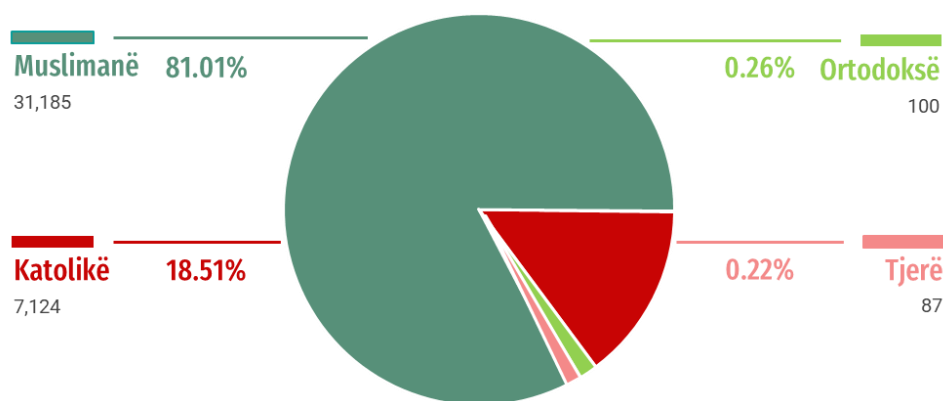
Graf. 4 Struktura etnike e popullsisë në komunën e Klinës

Burimi: ASKDATA: Popullsia e komunës së Klinës sipas etnicitetit 2011.

Struktura religjioze: Struktura religjioze e popullsisë në komunën e Klinës është si në vijim: 81.01% e popullsisë i takojnë besimit islam, pastaj besimit katolik 18.51% dhe besimit ortodoks 0.26%. Prej gjithsej të regjistruarve, 0.22% nuk janë deklaruar apo u takojnë besimeve tjera. Më gjerësisht shih figurën në vijim, ku janë paraqitur grafikisht religjionet përkatës me përqindje në pjesëmarrjen totale prej 100%.

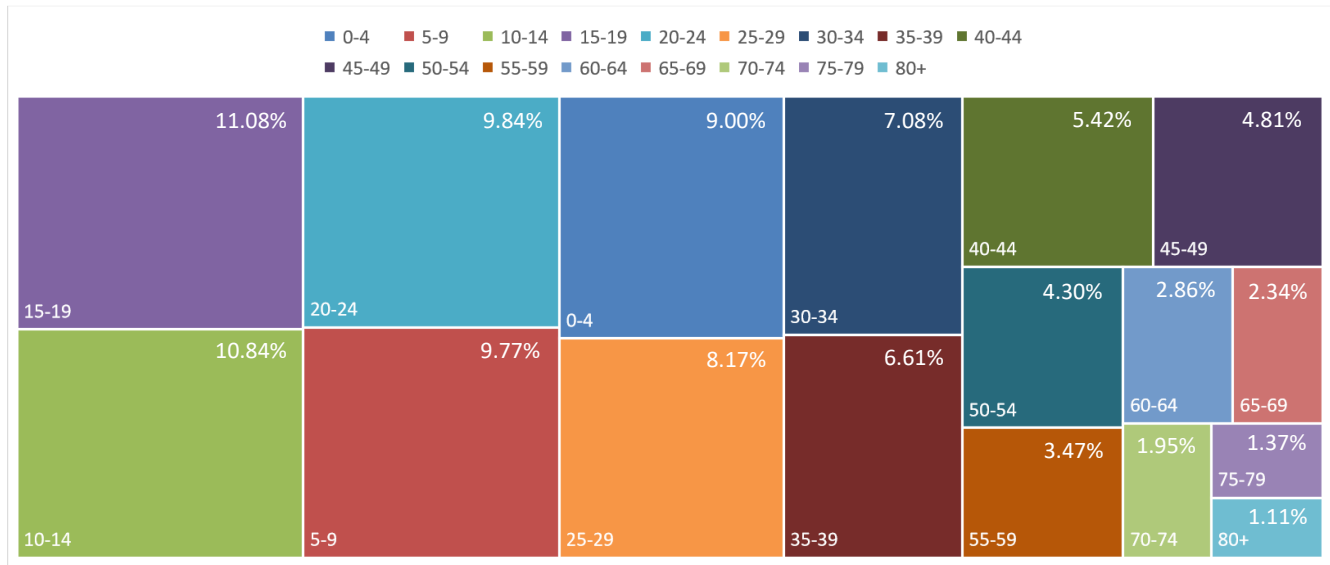
Graf. 5 Struktura religjioze e popullsisë në komunën e Klinës

Burimi: ASKDATA: *Popullsia e komunës së Klinës sipas religjionit 2011.*

Struktura moshore: Siç shihet në grafikun në vijim, komuna e Klinës ka strukturë moshore relativisht të re. Rreth 50.5% e popullsisë janë nën moshën 24 vjeçare. Ndërsa vetëm 6.77% i takojnë grupmoshave jo aktive për punë, prej 65 e tutje. Më gjerësisht, për secilën grupmoshë, shih figurën në vijim ku janë paraqitur edhe me përqindje.

Graf. 6 Struktura moshore e popullsisë në komunën e Klinës

Burimi: ASKDATA: *Popullsia e komunës së Klinës sipas grupmoshës 2011.*

VENDBANIMET - Komuna e Klinës ka gjithsej **54 vendbanime**. Njëmbëdhjetë vendbanime të komunës së Klinës kanë më shumë se 1,000 banorë. Qyteti i Klinës si vendbanim ka numrin më të madh të popullsisë (5,542), krahasuar me vendbanimet tjera. Megjithatë, duhet theksuar se mbizotëron shtrirja e popullsisë në zona rurale (85.6%), ndërsa, në zonë urbane jetojnë vetëm 14.4% e tyre.

Numri i ekonomive familjare sillet prej 4 (Dranashiq) deri në 1,010 (qyteti i Klinës). Gjithsej janë të regjistruara 5,843 ekonomi familjare. Më gjerësisht, shih tabelën në vijim.

Fig. 4 Komuna e Klinës

Tab. 1 Popullsia e komunës së Klinës sipas vendbanimit dhe ekonomive familjare

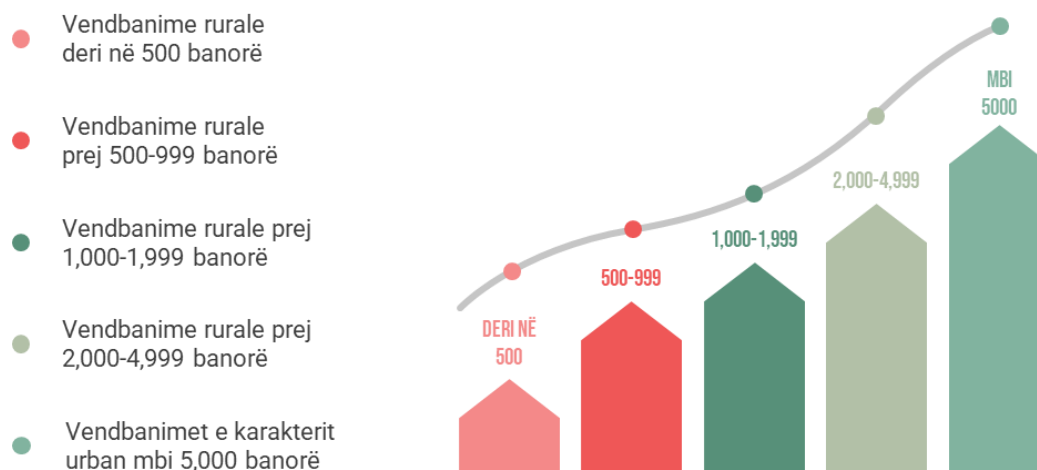
Nr.	VENDBANIMI	POPULLSIA	EKONOMITË FAMILJARE	Nr.	VENDBANIMI	POPULLSIA	EKONOMITË FAMILJARE
1	Klinë	5,542	1,010	28	Rudicë	446	75
2	Sferkë	2,448	296	29	Dollovë	444	70
3	Gllarevë	1,784	218	30	Drenoc	440	60
4	Jashanicë	1,784	267	31	Bokshiq	433	54
5	Drshnik	1,770	304	32	Dugajevë	399	67
6	Siqevë	1,338	205	33	Resnik	399	55
7	Zajm	1,267	184	34	Budisalc	398	64
8	Caravik	1,241	175	35	Deiq	376	61
9	Gremnik	1,131	150	36	Qeskovë	373	47
10	Përqevë	1,005	117	37	Pograxhë	366	52
11	Volljak	929	118	38	Raduloc	353	61
12	Rixhevë	870	112	39	Ranoc	353	59
13	Çabiq	862	120	40	Dobërdol	339	54
14	Kërnice	794	110	41	Krushevë e Vogël	323	56
15	Shtupel	771	113	42	Dolc	276	53
16	Gjurgjevik i Vogël	745	119	43	Bërkovë	246	49
17	Grabanicë	728	114	44	Dush i Vogël	241	31
18	Zabërgjë	728	102	45	Leskoc	239	32
19	Videjë	663	105	46	Grabc	206	28
20	Zllakuqan	660	114	47	Jagodë	197	34
21	Kpuz	622	88	48	Dush	196	33
22	Krushevë e Madhe	585	101	49	Stupë	179	32
23	Qupevë	579	89	50	Pjetërq i Poshtëm	160	23
24	Pjetërq i Epërm	563	97	51	Binxhë	117	18
25	Ujmir	544	86	52	Nagllavë	67	13
26	Klinafc	480	88	53	Jelloc	27	5
27	Gjurgjevik i Madh	449	51	54	Dranashiq	21	4
Gjithsej 38,496 banorë dhe 5,843 ekonomi familjare							

Burimi: ASKDATA: *Popullsia e komunës së Klinës sipas vendbanimit dhe ekonomive familjare 2011.*

Vendbanimet sipas madhësisë demografike në komunën e Klinës mund të kategorizohen si në figurën në vijim. Prej 54 vendbanimeve, mbi gjysma (29) janë vendbanime rurale deri në 500 banorë, 15 janë vendbanime rurale prej 500-999 banorë, tetë janë vendbanime rurale prej 1,000-1,999 banorë, ndërsa në kategoritë 2,000-4,999 dhe mbi 5,000 banorë, vetëm nga një vendbanim.

Më gjerësisht, shih vendbanimet joformale në shtojcën nr. 3. Ndërsa, në shtojcën nr. 4 organizimin territorial të ndarë në qendrën kryesore, sub-qendrat, qendrat lokale dhe vendbanimet tjera.

Graf. 7 Kategorizimi i vendbanimeve në komunën e Klinës

Vendbanimet sipas madhësisë demografike në komunën e Klinës mund të kategorizohen si në vijim.

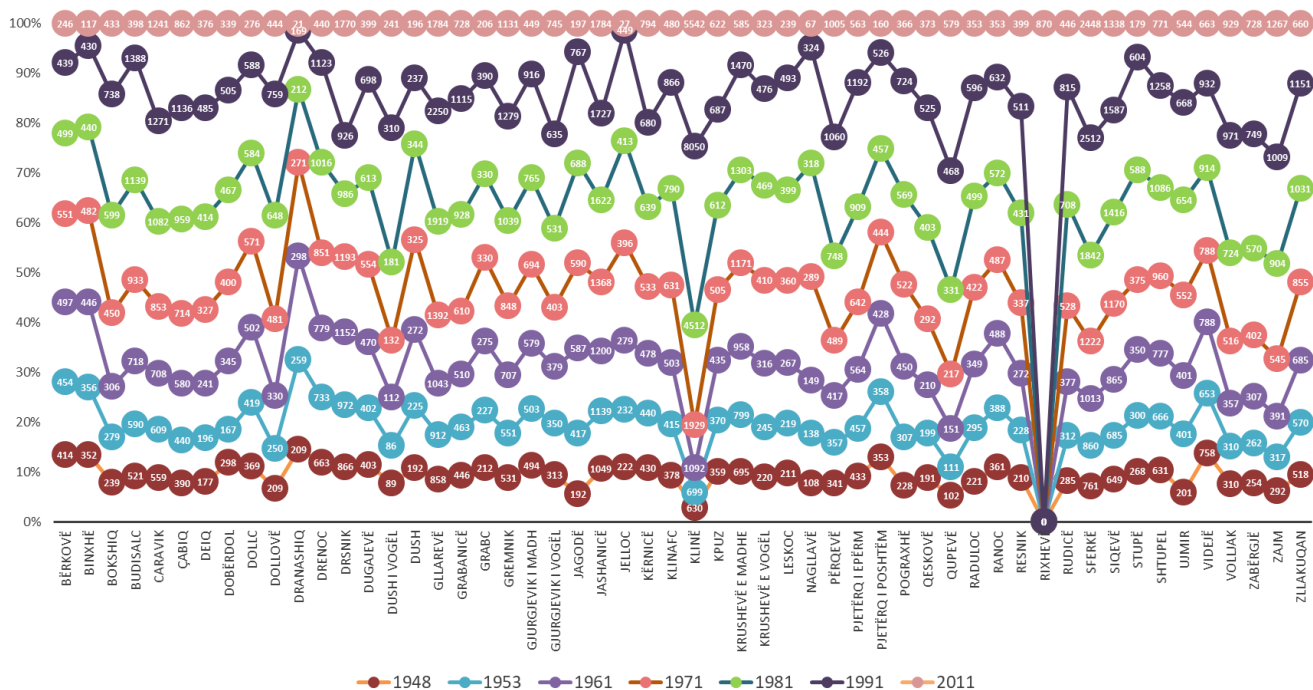
Tab. 2 Klasifikimi i vendbanimeve në komunën e Klinës

Deri në 500 banorë	500-999 banorë	1,000-1,999 banorë	2,000-4,999 banorë	Mbi 5000 banorë
Klinafc Gjurgjevik i Madh Rudicë Dollovë Drenoc Bokshiq Dugajevë Resnik Budisalc Deiq Qeskovë Pograxhë Raduloc Ranoc Dobërdol	Krushevë e Vogël Dollc Bërkovë Dush i Vogël Leskoc Grabc Jagodë Dush Stupë Pjetërq i Poshtëm Binxhë Nagllavë Jelloc Dranashiq	Volljak Rixhevë Çabiq Kërnice Shtupel Gjurgjevik i Vogël Grabanicë Zabërgjë Videjë Zllakuqan Kpuz Krushevë e Madhe Qupevë Pjetërq i Epërm Ujmir	Gllarevë Jashanicë Drsnik Siqevë Zajm Caravik Gremnik Përqevë	Sferkë
Qyteti i Klinës				

Burimi: ASKDATA: *Popullsia e komunës së Klinës sipas vendbanimit, 2011.*

Në vijim është paraqitur grafikisht, numri i popullsisë sipas vendbanimeve, bazuar në regjistrimet 1948-2011.

Graf. 8 Regjistrimi i popullsisë sipas vendbanimeve, 1948-2011

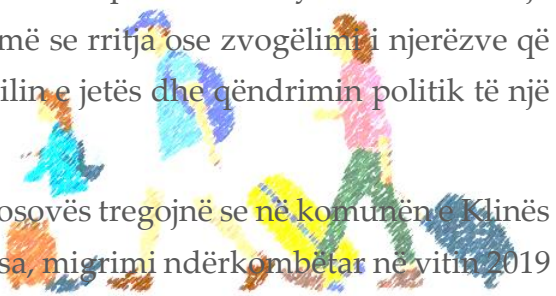

Burimi: ASKDATA: *Popullsia e komunës së Klinës sipas vendbanimit, 1948-2011.*

Siç shihet në grafikonin më lart, të gjitha vendbanimet e komunës së Klinës kanë rritje të popullsisë prej vitit 1948 në atë 2011, përveç vendbanimet: Dranashiq, Jelloc, Binxhë, Pjetërq i Poshtëm, Bërkovë, Nagllavë, Drenoc, Stupë, Dollc, Budisalc, Krushevë e Madhe, Videjë, të cilat kanë pësuar rënie të dukshme. Bazuar në përqindjen e rritjes prej vitit 1948 në atë 2011, rritje më të madhe kanë shënuar vendbanimet: qyteti i Klinës, Qupevë, Zajm, Sferkë, Volljak, Përqevë, Zabërgjë, Dush i Vogël, Ujmir, Gjurgjevik i Vogël, Caravik, Çabiq, Gremnik, Dollovë, Deiq, Gllarevë, Siqevë dhe Drsnik. Pastaj vendbanimet: Qeskovë, Resnik, Kërnice, Bokshiq, Kpuz, Jashanicë, Grabanicë etj.

MIGRIMI - është lëvizja e njerëzve nga një vend në tjetrin me qëllime të ndryshme si vendosja e përkohshme ose e përhershme. Migrimi është më shumë se rritja ose zvogëlimi i njerëzve që jetojnë në një vend të caktuar. Ai ndikon në kulturën, stilin e jetës dhe qëndrimin politik të një kombi.

Të dhënat dhe statistikave nga Agjencia e Statistikave të Kosovës tregojnë se në komunën e Klinës ekziston një trend i ngjashëm i migrimit kombëtar. Ndërsa, migrimi ndërkombëtar në vitin 2019

ka shënuar në rritje të madhe, duke u zbutur dukshëm më pas në vitin 2020. Më konkretisht, shih tabelat në vijim.

Tab. 3a Migrimi kombëtar në komunën e Klinës, periudha 2018-2020

Migrimi kombëtar	2018	2019	2020
Imigrimi	226	230	156
Emigrimi	259	264	178
Bilanci i migrimit kombëtar	-33	-34	-22

Tab. 3b Migrimi ndërkombëtar në komunën e Klinës, periudha 2018-2020

Migrimi ndërkombëtar	2018	2019	2020
Imigrimi	199	179	226
Emigrimi	551	683	193
Bilanci i migrimit ndërkombëtar	-352	-504	33

Burimi: ASKDATA: *Gjithsej popullsia e Kosovës dhe migrimi, 2018 – 2020.*

ARSIMI - është institucion shoqëror përmes të cilit shoqëria u siguron anëtarëve të saj njohuri të rëndësishme, duke përfshirë faktet themelore, aftësitë e punës dhe vlerat e normave kulturore. Një nga përfitimet më të rëndësishme të arsimimit është se ai përmirëson jetën personale dhe ndihmon shoqërinë të funksionojë më mirë. Duke ofruar arsimim, varfëria mund të zhduket dhe çdo person mund të japë kontributin e tij në zhvillimin e vendit.

Arsimimi i mirëfilltë ndikon në zbutjen e varfërisë, rritjen e sigurisë, zhvillimin e tregtisë, vënien e rendit dhe rregullit, respektimin e ligjit, fuqizimin e gruas, përmirësimin e pjesëve më të dobëta ekonomike të shoqërisë etj. Pra, pa një sistem të qëndrueshëm arsimor, nuk mund të formohet një shoqëri e mirë.

Arsimi është pjesë integrale e shoqërisë njerëzore. Ai inkurajon inovacionin dhe krijimtarinë. Andaj, themi se një vend që të evoluojë, duhet të ketë sistem të qëndrueshëm arsimor.

Sistemi arsimor në Kosovë: Sistemi arsimor në Kosovë është duke funksionuar sipas modelit 5+4+3 nga viti 2002. Sipas këtij modeli: 5 vite janë në arsimin fillor, pastaj vazhdohet me 4 vite të shkollimit të mesëm të ulët dhe 3 apo 4 vite të shkollimit të mesëm të lartë.

Edhe struktura organizative e sistemit arsimor në komunën e Klinës është e organizuar në tri nivele: arsimin fillor (klasët I – V), arsimin e mesëm të ulët (klasët VI – IX) dhe arsimin e mesëm të lartë (klasët X – XII).

Në komunën e Klinës arsimi është i organizuar në 29 institucione shkollore. Prej tyre 1 çerdhe, 26 shkolla të nivelit fillor dhe mesëm të ulët dhe 2 shkolla të nivelit mesëm të lartë.

Gjatë vitit 2020 janë përfunduar disa projekte kapitale si në vijim:

- **Renovime të objekteve:** SHFMU “Avni Zhabota - Shtupel, SHFMU “Azem Bejta” - Grabanicë, SHFMU “Isa Boletini” – Potërq;
- **Ndërtime të nxehjeve qendrore:** SHFMU “Isa Boletini” - Potërq, SHFMU “Dëshmorët” - Valljak, SHFMU “Avni Zhabota” – Shtupel;
- **Ndërrimi i kaldajës së nxehjes qendrore:** Çerdhja e fëmijëve “Xhevë Lladrovci” – Klinë
- **Ndërtimi i fushave sportive:** SHFMU “Ismet Rraci” - Klinë, SHFMU “Atë Sh.Gjeçovi” - Zllakuqan;
- **Ndërtimi i stazave:** Çerdhja e fëmijëve “Xhevë Lladrovci” – Klinë;
- **Ndërtimi i sistemit të ujësjellësit dhe kanalizimit:** SHFMU Caravik dhe SHFMU Siqevë.

Arsimi parashkollor dhe parafillor: Sipas të dhënave dhe statistikave nga ASK, në komunën e Klinës ka një çerdhe për fëmijët e moshës nën 5 vjet. Mirëpo, në shumicën e shkollave fillore në vend ofrohet arsimim njëvjeçar parashkollor për fëmijët e moshës 5 dhe 6 vjeçare.

Burimi i njëjtë qet në pah një numër të vogël që kanë vijuar arsimin parashkollor. Në vitin 2018/2019 kanë vijuar 115 fëmijë, në vitin 2019/2020, 109 fëmijë. Ndërsa, në vitin vijues (2020/2021), kanë vijuar mësimin 87 fëmijë. Vërehet një rënie nga viti në vit.

Arsimin parafillor në vitin 2018-2019 e kanë ndjekur 487 nxënës, ndërsa në vitin 2019/2020, 564 nxënës. Në vitin 2020/2021, këtë nivel e kanë ndjekur 505 nxënës.

Arsimi i mesëm i ultë: Bazuar në statistikën e ASK-së për komunën e Klinës, këtë nivel arsimit në vitin 2018-2019 e kanë ndjekur 5,792 nxënës, në vitin 2019/2020, 5,501 nxënës dhe në atë 2020/2021, 5,326 nxënës. Pra ka pasur një rënie mesatare prej 4.1% nga viti në vit.

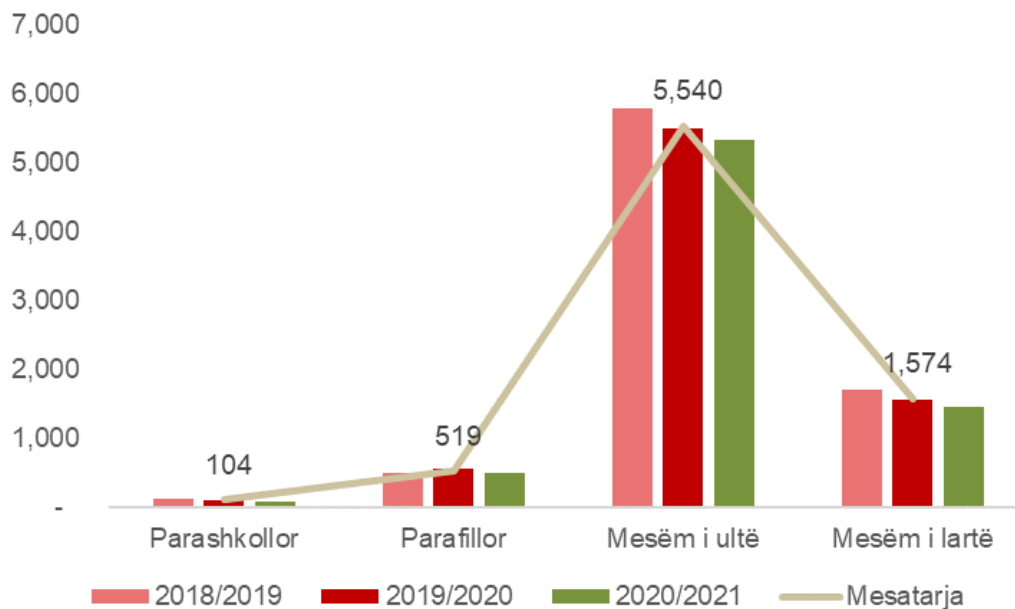
Në vitin shkollor 2020/2021 raporti nxënës për paralele ishte 18.

Arsimi i mesëm i lartë: Këtë nivel arsimit në vitin 2018-2019 e kanë ndjekur 1,715 nxënës. Në vitin 2019/2020, 1,562 nxënës dhe në atë 2020/2021, 1,446 nxënës. Ka një më rënie mesatare prej 8.2% për periudhën 2018-2021.

Në vitin shkollor 2020/2021 raporti nxënës për paralele ishte 21.

Gjatë vitit 2021 janë ndarë 40 bursa nga komuna e Klinës për studentët e universiteteve publike, për dallim me vitin paraprak që ishin ndarë 30 bursa. Pra, ka një rritje prej 33.3% nga viti 2020 në atë 2021. Po ashtu, është planifikuar rritja e numrit të bursave prej 40 në 60, gjatë periudhës strategjike.

Graf. 9 Numri i nxënësve në institucionet publike parauniversitare, 2018-2021

Burimi: ASKDATA: *Numri i nxënësve në institucionet publike parauniversitare, 2015-2021.*

Siç shihet në grafikun e mësipërm, pothuajse të gjitha nivelet e arsimit në komunën e Klinës, ka rënie mesatare nga viti në vit për periudhën e analizuar.

Bazuar në të dhënat nga ASK (periudha 2018-2021), numri mesatar i personelit në arsimin publik për këtë periudhë është 654. Prej tyre mesatarisht 540 janë mësime dhënë. Ndërsa, numri mesatar i nxënësve për periudhën 2018-2021 është 7,736. Rrjedhimisht, raporti nxënës/mësime dhënë (edukator) është 14.

Hulumtimi i vitit 2011 nga ASK mbi popullsinë e moshës 10 vjeçe e mbi, sipas nivelit të arsimit dhe njohjes së shkrimleximit, qet në pah se pjesa dërrmuese e popullsisë së komunës së Klinës kanë të përfunduar shkollimin e mesëm të ultë (40.63%), pastaj të mesëm të lartë (22.76%) dhe atë fillor (20.24%). Prej tyre të diplomuar rezultuan 5.39%, ndërsa me studime postdiplomike vetëm 0.46%. Prej gjithsej të anketuarve, 10.52% e tyre nuk kanë përfunduar asnjë lloj niveli të arsimit.

Nuk duhet lënë anash faktin se Marrëveshja e Stabilizim - Asocimit (MSA) përcakton kornizën e bashkëpunimit të Kosovës me Bashkimin Evropian (BE) për ngritjen e cilësisë së arsimit në të gjitha nivelet, me qëllim të përmirësimit të shkathtësive, punësueshmërisë, përfshirjes sociale dhe nxitjes së zhvillimit ekonomik. MSA i kushton kujdes të veçantë bashkëpunimit për arritjen

e gjithëpërfshirjes dhe barazisë në arsim, me theks të veçantë, gjininë, përkatësinë etnike dhe fetare, si dhe personat me aftësi të veçanta. Pritet që bashkëpunimi në mes të BE-së dhe Kosovës të merr formën e asistencës teknike për jetësimin e masave të caktuara të Planit Strategjik të Arsimit në Kosovë (PSAK-ut).⁸

SHËNDETËSIA - Qeveria e Republikës së Kosovës në kuadër të listës prioritare të projekteve ka inkorporuar edhe projektin për fuqizimin e infrastrukturës në kujdes parësor. Veprimtaria e kujdesit parësor shëndetësor përfshin promovimin shëndetësor, parandalimin, zbulimin e hershëm, diagnostikimin, mjekimin dhe rehabilitimin që kanë të bëjnë me sëmundjet, çrregullimet dhe lëndimet, përfshirë kujdesin dentar dhe ndërhyrjet e vogla kirurgjike mbështetur në konceptin e mjekësisë familjare.⁹

Në komunën e Klinës shëndetësia është e organizuar në sektorin publik, ku ofrohen shërbime të nivelit parësor, dhe në sektorin privat ku ofrohen shërbime parësore të lëmive të specializuara mjekësore.

Në sektorin publik, kujdesi primar shëndetësor është i organizuar në 15 objekte shëndetësore si në vijim:

- 1 Qendër Kryesore e Mjekësisë Familjare (QKMF) “Nënë Tereza” në Klinë.
- 3 Qendra të Mjekësisë Familjare (QMF) në: Zllakuqan, Ujmir dhe Sferkë.
- 10 Ambulanca të Mjekësisë Familjare (AMF) në: Gllarevë, Jashanicë, Jashanicë e Epërme, Drenoc, Caravik, Budisalc, Jagodë, Shtupel, Grabanicë, Leskoc etj.

⁸ Strategjia për Zhvillim Ekonomik Lokal 2019-2023, fq. 11.

⁹ Po aty.

Qendra Kryesore e Mjekësisë Familjare “Nënë Terezë” paraqet institucionin kryesor shëndetësor në komunë. Në kuadër të këtij institucioni, përpos kujdesit primar shëndetësor, veprojnë edhe shërbimi i urgjencës dhe i gjinekologjisë. Në kuadër të Sektorit të mjekësisë familjare ndodhen shërbimi i praksës së përgjithshme, shërbimi i pediatriisë, shërbimi internist, shërbimi konsultativ, shërbimi i vaksinimit dhe imunizimit, Sistemi Informativ shëndetësor etj. Po ashtu, në QKMF funksionojnë edhe Sektori i diagnostikës/laboratori dhe rëntgeni dhe sektori i stomatologjisë.

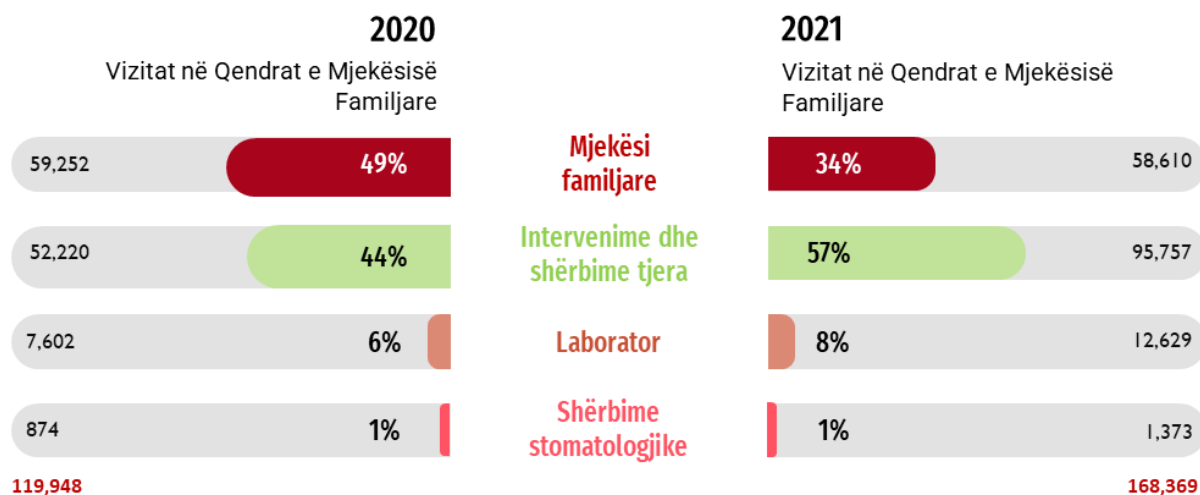
Numri i të punësuarve në Qendrat e Mjekësisë Familjare sipas profesioneve në komunën e Klinës në vitin 2023 është 141. Prej tyre, 33 mjekë, 1 farmacist, 85 infermierë dhe 22 punëtorë joshëndetësorë.¹⁰

Grafiku në vijim tregon numrin e vizitave të përgjithshme në QMF në komunën e Klinës në vitin 2020 dhe 2021.

Po ashtu, nëse e analizojmë numrin e përgjithshëm të vizitave mjekësore në QMF me numrin e përgjithshëm të popullsisë në këtë komunë, rezulton se mesatarja e vizitave mjekësore vjetore për person është rreth 4 herë. Më gjerësisht, shih informatat e prezantuara në grafikun në vijim.

¹⁰ ASKDATA: Të punësuarit në Qendrat e Mjekësisë Familjare sipas profesioneve.

Graf. 10 Krahasim i numrit të vizitave në Qendrat e Mjekësisë Familjare sipas kategorive, 2020-2021

Burimi: ASKDATA: Numri i vizitave në Qendrat e Mjekësisë Familjare, 2020-2021.

Statistikat e ASK për periudhën 2017-2021 tregojnë se mesatarja vjetore e të sëmurëve me sëmundje malinje është rreth 59. Ndërsa, i njëjti burim qet në pah se gjatë vitit 2020, në komunën e Klinës kanë vdekur 31 persona si pasojë e COVID-19 (prej tyre 19 meshkuj dhe 12 femra).

Në vijim janë ranguar shkaqet kryesore të vdekjes në komunën e Klinës, bazuar në statistikën e ASK për vitin 2019.

Tab. 4 Rangimi grupeve kryesore të shkaqeve të vdekjes në Komunën e Klinës, 2019

Nr.	GRUPET KRYESORE TË SHKAQEVE TË VDEKJES	%
1	Sëmundjet e sistemit të qarkullimit të gjakut	65.1
2	Simptomat, shenjat dhe rezultatet jonormale klinike dhe laboratorike të paklasifikuara gjetiu	18.5
3	Sëmundjet e sistemit urogjenital	3.2
4	Shkaktarët e jashtëm të sëmundjeve dhe vdekshmërisë	3.2
5	Sëmundjet tjera	3.2
6	Tumoret	2.6
7	Sëmundjet endokrine, të ushqyeshmerisë dhe metabolike	2.1
8	Sëmundjet infektive dhe parazitare	2.1
	Gjithsej	100

Burimi: ASKDATA: Rangimi i 10 grupeve të shkaqeve të vdekjes sipas vendqëndrimit (komunës) në Kosovë, 2018-2019.

Komuna e Klinës përgjatë viteve 2020, 2021, 2022, ka ndërtuar objektet e reja të QMF në Ujmir, AMF në fshatin Shtupel, pastaj renovimin e disa prej tyre si dhe renovimin e hapësirave të ndryshme në QKMF.

Po ashtu, është bërë digjitalizimi i kabinetit të radiologjisë i cili ka bërë të mundur një trajtim mjaft të mirë për të gjithë ata që kanë nevojë. Kërkesa është rritur në masë të madhe me fillimin e pandemisë COVID-19. Është blerë edhe një Ultrazë i ri për të lehtësuar punën e mjekëve në ofrimin e shërbimeve për pacientë, si dhe është pajisur Laboratori me pajisje të reja duke shtuar gamën e shërbimeve për qytetarët.

MIRËQENIA SOCIALE – Sistemi i mirëqenies sociale është një rrjet programesh i krijuar për të ndihmuar banorët e një vendi në faza të ndryshme të jetës së tyre. Ky sistem lind nga përpjekjet e qeverisë ose organizatave për të siguruar mirëqenie sociale. Është një proces i vazhdueshëm që synon të kujdeset për nevojat specifike të shoqërisë. Përmes programeve të mirëqenies sociale, qytetarët mbrohen nga pasiguritë e ndryshme të jetës.

Në komunën e Klinës ka një Qendër për Punë Sociale (QPS), e cila në kuadër të misionit të saj ka kategoritë më të rrezikuara dhe që kanë nevojë për shërbimet që iu ofron ky institucion në veçanti për: fëmijët e braktisur, fëmijët pa kujdes prindëror, dhunën në familje, viktimat e trafikimit, personat e moshuar dhe pa përkujdesje, personat me nevoja të veçanta, delikuencën, shkurorëzimet etj. Po ashtu, kjo qendër ofron edhe ndihmë financiare nëpërmjet Sektorit të Asistencës Sociale për familjet nevojtare, të cilat i plotësojnë kriteret që janë të parapara në Ligjin dhe Udhëzimet Administrative në fuqi, gjithmonë duke u bazuar edhe në verifikimin dhe monitorimin e këtyre familjeve.¹¹

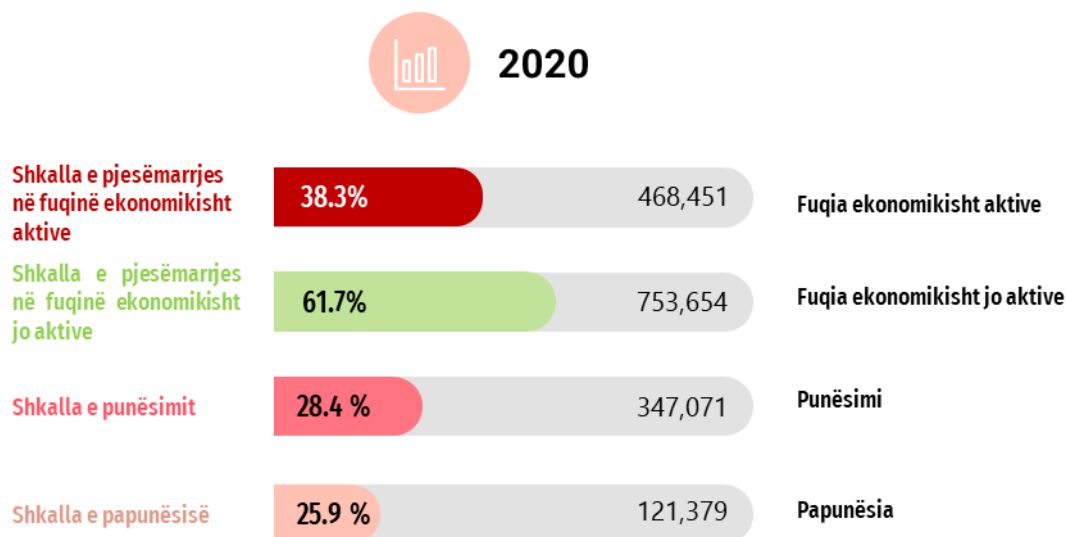
Të dhënat e fundit nga ASK për vitin 2020 (TM1-TM4) tregojnë se në komunën e Klinës janë mesatarisht 857 familje të cilat kanë përfituar nga skema e ndihmës sociale. Ndërsa për këtë vitin 2021 (TM1-TM4), janë mesatarisht 899 familje. Këtu vërejmë një rritje mesatare prej 4.9% kundrejt vitit 2020.

¹¹ Raporti punës së ekzekutivit për vitin 2018, fq. 33.

Bazuar në raportin e fundit të ekzekutivit të kësaj komune, deri në fund të vitit 2021 janë 908 familje me ndihmë sociale.

TREGU I PUNËS – Në vijim janë përmbledhur disa statistika të përgjithshme mbi tregun e punës në Kosovë.

Graf. 11 Statistikat e tregut të punës, 2020, në Republikën e Kosovës

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës: *Vjetari Statistikor i Republikës së Kosovës 2022*, fq. 17-18.

Siç shihet në grafikun e mësipërm, fuqia ekonomike aktive për vitin 2019 ishte 488,485 persona. Rrjedhimisht, shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë ekonomike aktive për vitin 2019 rezultoi 40.5 %. Ndërsa, fuqia ekonomike jo aktive për vitin 2019 ishte 718,321 persona që rezultoi në 59.5 % shkallë të pjesëmarrjes në fuqinë ekonomike jo aktive për vitin 2019.

Po ashtu, të dhënat nga ASK, tregojnë se në vitin 2019 ishin të punësuar 363,180 persona, që rezultoi në 30.1% shkallë të punësimit. Po në të njëjtin vit të papunë ishin 125,305 persona, pra shkalla e papunësisë sillej rreth 25.7%.

Numri i personave kontributdhënës në Trustin pensional në vitin 2019 ishte 6,188. Rreth 6% më shumë se në vitin paraprak.¹²

SHËRBIMET ADMINISTRATIVE - Komuna e Klinës ka gjithsej 10 drejtori të cilat janë prezantuar detajisht te skema organizative e komunës (shih Shtojcën 2). Sipas statistikave të institutit GAP, në vitin 2019 ishin të punësuar 165 persona si shërbyes civilë. Rreth 2.5% më shumë se në vitin paraprak.

Komuna është përgjegjëse kryesisht për ofrimin dhe kryerjen e shërbimeve primare ndaj qytetarëve, sipas Ligjit për Vetëqeverisje Lokale - Ligji Nr. 03/L-040. Si rezultat, komuna e Klinës i ofron të gjitha shërbimet dhe merr përgjegjësitë e përcaktuara nga Ligji për Vetëqeverisje Lokale.

Shërbimet administrative kryesore në nivel të komunës janë të përqendruara në Klinë, ku përfshihen edhe Qendra për Punë Sociale (në kuadër të Ministrisë për Punë dhe Mirëqenie Sociale), Qendra për Regjistrim (në kuadër të Ministrisë për Punë të Brendshme), Post-Telekomi, si dhe filialat e disa prej bankave komerciale.¹³

Në zonat rurale, shërbimet e vetme administrative ofrohen përmes zyrave të bashkësive lokale.

Në kuadër të zyrës së informimit menaxhohet edhe uebfaqja e komunës e krijuar që nga viti 2010. Kjo uebfaqe zyrtare u mundëson qasje më të lehtë qytetarëve në ngjarjet komunale. Postimi i vazhdueshëm i dokumenteve dhe ngjarjeve të rëndësishme, janë në interes për qytetarët e komunës së Klinës.

Qytetarëve të komunës së Klinës përveç që u ofrohen shërbime të mira në komunë, atyre u ofrohen edhe shërbime elektronike nëpërmjet E-kioskut.

Me gjithë vështirësitë që ka pasur komuna e Klinës për shkak të pandemisë COVID-19, ka arritur t'i realizojë synimet dhe objektivat e parapara sipas ligjeve aplikative në fuqi, duke shënuar

¹² Instituti GAP. <https://www.komunat.institutigap.org/Statistics/index/Klin%C3%AB-8/271/y>

¹³ Plani zhvillimor i komunës së Klinës, fq. 28.

shumë të arritura dhe angazhime të administratës komunale, me qëllim që të arrihen kushte sa më të mira për qytetarët e kësaj komune.

Administrata komunale gjatë vitit 2021 ishte funksionale dhe efikase në ofrimin e shërbimeve cilësore dhe profesionale për qytetarët, në riorganizimin profesional dhe reformimin krahas reformës së administratës publike, punën transparente me media, OJQ, shoqëri civile, duke ofruar qasje në dokumentet zyrtare, duke demonstruar qeverisje transparente dhe komunikim dhe qasje transparente me qytetarët.¹⁴

Gjatë vitit 2021 janë kryer disa projekte kapitale si: ndërtimi i ofiqarisë në Ujmir, renovimi i zyrës pritëse, digjitalizimi dhe renovimi i objektit të komunës - nyjat sanitare dhe të tjera.¹⁵

INFRASTRUKTURA - Një ndër sfidat kryesore të komunave është edhe mirëmbajtja e infrastrukturës publike. Ato janë përgjegjëse për mirëmbajtjen, organizimin, operimin dhe zhvillimin e rrjetit rrugor të tyre.

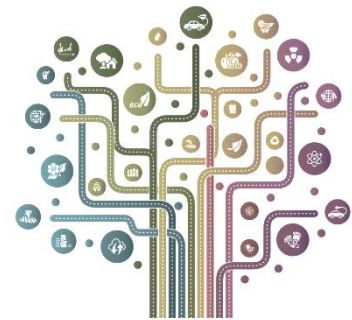
Infrastruktura teknike në komunën e Klinës si dhe shërbimet publike të ndërlidhura me të, kanë nevojë për përmirësime dhe investime të mëtutjeshme, ngjashëm si në pjesën më të madhe të Kosovës. Përkundër faktit se Klina është një ndër komunat më të pasura me rrjedha ujore, uji i pijshëm ende paraqitet si problem i pazgjidhur në tërësi. Sa i përket rrjetit të kanalizimit, përkundër investimeve të deritashme, ka nevojë për shtrirjen e mëtutjeshme të tij dhe përmirësimin dhe kompletimin e rrjetit ekzistues. Furnizimi me energji kërkon investime të mëtutjeshme, me qëllim të rritjes së kapaciteteve. Rrjeti rrugor është përmirësuar në vazhdimësi pas luftës, por mbetet ende për tu bërë, sidomos në brendi të disa vendbanimeve, si dhe në plotësimin e profileve rrugore, me qëllim të rritjes së sigurisë.¹⁶

¹⁴ Raporti punës së ekzekutivit për vitin 2021, fq. 4.

¹⁵ Po aty, fq. 5.

¹⁶ Plani zhvillimor i komunës së Klinës, fq. 59.

Rrugët: Rrjeti rrugor përbëhet prej rrugëve që kategorizohen në magjistrale, regjionale dhe lokale. Rruga magjistrale dhe ato regjionale paraqesin vijat kryesore të qarkullimit dhe lidhjeve brenda komunës dhe në pjesën më të madhe shtrihen në terrene të rrafshëta apo përgjatë luginave. Ndërkaq, rrugët lokale kanë një shtrirje të lirë në mes vendbanimeve, duke iu përshtatur kushteve natyrore që ofron hapësira e Klinës.

Rrjeta e rrugëve në komunën e Klinës përbëhet nga:

- **Magjistranja Prishtinë - Pejë:** paraqet arterien kryesore të qarkullimit rrugor në territorin e komunës dhe shtrihet kryesisht në drejtimin lindje-perëndim, duke e ndarë atë në dy tërësi. Kjo magjistrale mundëson lidhje me pjesët qendrore dhe lindore të Kosovës, duke e përfshirë edhe kryeqytetin, ndërsa përmes degëzimeve të mëtutjeshme mundëson lidhje me shtetet fqinje, Maqedoninë dhe Serbinë. Në drejtimin perëndimor, magjistranja mundëson lidhje me Pejën si qendër regjionale, si dhe me Malin e Zi në vazhdim.
- **Rruga regjionale për Gjakovë:** kryqëzohet me rrugën magjistrale rreth 620 m në lindje të kryqëzimit për qytetin e Klinës dhe është lidhja më frekvente në krahasim me drejtimet tjera regjionale brenda komunës. Shtrihet kryesisht në drejtimin veri-jug, përgjatë rrjedhës së Drinit të Bardhë dhe pothuajse paralel me drejtimin hekurudhor për Prizren. Kjo rrugë regjionale mundëson lidhjen e Klinës me Gjakovën dhe Prizrenin, si dhe në vazhdim lidhjen me Shqipëri.
- **Rruga regjionale për Skenderaj:** lidhet me rrugën magjistrale përmes zonës urbane të Klinës, ku kryqëzohet me rrugën nga Istogu. Kjo rrugë mundëson lidhjen me Skenderajn, Mitrovicën dhe me pjesët tjera të veriut të Kosovës. Në pjesën më të madhe shtrihet përgjatë terreneve kodrinore, kryesisht në drejtim verilindor.
- **Rrugët lokale:** përbëjnë kategorinë më të ulët në hierarkinë e rrugëve në komunë, por që ka shpërndarjen më të gjerë, meqenëse i lidhin fshatrat në mes veti. Rrjeti i rrugëve lokale

është më i dendur përgjatë drejtimeve kryesore rrugore si dhe përgjatë luginave, meqë në këto hapësira janë të përqendruara vendbanimet.¹⁷

- **Rrugë të pa kategorizuara:** Lidhin lagjet e fshatit si dhe të gjitha hapësirat në të cilat zhvillohen aktivitete socio-ekonomike.

Duhet theksuar që përveç rrugëve regjionale të renditura më lart, rruga regjionale për Istog është projekt i paraparë me buxhetin e Ministrisë së Infrastrukturës për periudhën 2022-2025. Ndërtimi i kësaj rruge është paraparë edhe me hartat zonale dhe do të kushtojë rreth 1,800.000 €.

Disa nga projektet kapitale të përfunduara në vitin 2020-2021 janë: asfaltimi i rrugës Zllakuqan –Budisalc, asfaltimi i rrugëve Jashanicë - faza e dytë, asfaltimi i rrugës Qupevë-Ujmir - faza e dytë, asfaltimi i rrugës Këpuz-Mrasor, asfaltimi i rrugëve në Gjurgjevik të Madh, asfaltimi i rrugës Siqevë-Açarevë, asfaltimi i rrugës dhe infrastrukturës nëntokësore në qytet - faza e dytë, asfaltimi i rrugës dhe infrastruktura nëntokësore në Potërq - faza e dytë, ndërtimi i kanalizimit Jagodë-Videjë, asfaltimi i rrugës dhe infrastruktura në Rudicë, ndërtimi i kanalizimit Ranoc-Leskoc - faza e dytë, ndërtimi i kanalizimit Radulloc - faza e dytë, asfaltimi i rrugës dhe infrastruktura nëntokësore Ranoc-Leskoc, ndërtimi i kanalizimit Ranoc-Leskoc - faza e tretë, ndërtimi i kanalizimit Ujmir-Dobërdol-Shtaricë, asfaltimi i rrugëve lokale në Dollc, asfaltimi i rrugës në Qupevë, asfaltimi i rrugëve lokale në Këpuz, asfaltimi i rrugëve lokale në Drenovc, ndërtimi i kanalizimit në Klinavc, ndërtimi i kanalizimit Klinë - lagja Arbëria, ndërtimi i kanalizimit në Dollovë - faza e dytë, asfaltimi i rrugëve në Përqevë, asfaltimi i rrugëve Caravik – Çabiq, asfaltimi i rrugës Pjetërq - Dugajevë - faza e dytë etj.

Ndërsa, projektet kapitale që janë në përfundim e sipër janë: asfaltimi i rrugës Stupë-Zajm - faza e tretë, ndërtimi i kanalizimit në Shtupel-Kërrnicë - faza e parë, asfaltimi i rrugës Ujmir-Shtaricë-Siqevë - faza e dytë, asfaltimi i rrugëve dhe infrastruktura në Gllarevë-Rixhevë-Stapanicë-Zabergjë, asfaltimi i rrugës Jashanicë-Resnik - faza e dytë, asfaltimi i rrugës i Sferkë-Volljak-Qupevë - faza e dytë, ndërtimi i kanalizimit në Krushevë të Vogël, asfaltimi i rrugëve lokale në

¹⁷ Plani zhvillimor i komunës së Klinës, fq. 59-62.

Bokshiq, asfaltimi i rrugëve dhe infrastruktura në Zajm-Deiq, asfaltimi i rrugëve dhe infrastruktura në Sferkë, asfaltimi i rrugëve lokale në Gremnik, etj.

Bazuar në raportet e ekzekutivit për vitet 2020-2021, gjatë vitit 2020 janë asfaltuar 50 km rrugë dhe janë punuar 23,489 m kanalizim. Ndërsa, gjatë vitit 2021 janë asfaltuar 27.9 km rrugë dhe janë punuar 9,432 m kanalizim

Po ashtu, gjatë vitit 2021 janë riparuar dhe mirëmbajtur rrugët pa asfalt. Është bërë sanimi i gropave, rrafshimi, mbushja dhe ngjeshja me cilindër në rrugë e rrugica në fshatra dhe periferi të qytetit. Janë shpërndarë rreth 13,400 m³ zhavorr të fraksioneve të ndryshme për meremetimin e rrugëve lokale.¹⁸

Rrjeti hekurudhor: Klina ka lidhje të mira edhe përmes hekurudhës, duke qenë se në Klinë gjendet nyja e dytë hekurudhore e Kosovës, pas asaj në Fushë Kosovë. Në këtë nyje degëzohen drejtimet për Pejë dhe Prizren të cilat përmes Klinës lidhen me Fushë Kosovën për t'u degëzuar më tej për Shkup, Nish apo Beograd. Fatkeqësisht drejtimet hekurudhore paraqesin një potencial ende të pashfrytëzuar duke pasur parasysh qarkullimin minimal të trenave në hekurudhat e Kosovës.¹⁹

Transporti publik: Për shkak të funksionimit tejet të ulët të komunikacionit hekurudhor, pothuaj se i tërë transporti i udhëtarëve bëhet me autobusë. Edhe pse Klina karakterizohet me lidhje të mira rrugore, transporti i udhëtarëve në Klinë ballafaqohet me mungesa të mëdha organizative. Klina që nga periudha e paraluftës e deri në vitin 2021 nuk ka pasur stacion të autobusëve. Gjatë vitit 2021 është realizuar projekti i stacionit të autobusëve.

TELEKOMUNIKACIONI - është transmetim i informacionit nga lloje të ndryshme të teknologjive mbi tela, radio, optike ose sisteme të tjera elektromagnetike.

Në vijim grafikun në vijim janë paraqitur rezultatet e anketimit nga ASK, lidhur me ekonominë familjare private në banesa të zakonshme sipas posedimit të telefonit, kompjuterit dhe qasjes në internet në komunën e Klinës.

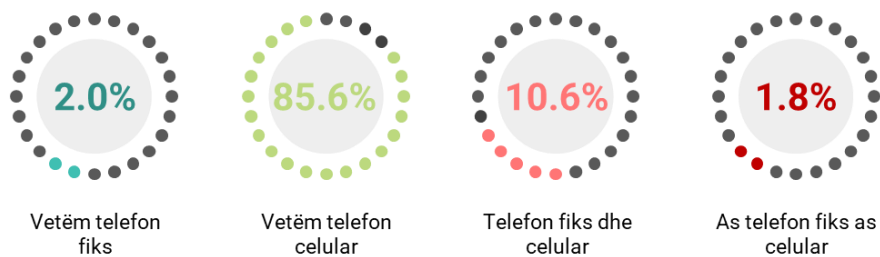
¹⁸ Raporti i ekzekutivit për vitin 2021, fq. 45.

¹⁹ Plani zhvillimor i komunës së Klinës, fq. 59-62.

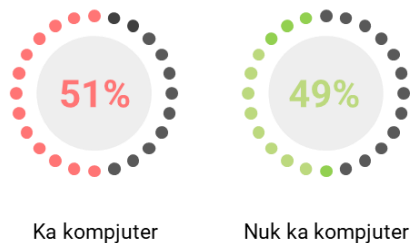
Rezultatet e këtij anketimi tregojnë se vetëm 2% e ekonomive familjare në komunën e Klinës posedojnë telefon fiks. Pjesa dërrmuese e tyre (85.6%) posedojnë vetëm telefon celular. Telefon fiks dhe celular kanë 10.6% e tyre, ndërsa as telefon fiks e as celular 1.8% e tyre.

Graf. 12 Ekonomitë familjare private në banesa të zakonshme sipas posedimit të telefonit, kompjuterit dhe qasjes në internet në komunën e Klinës

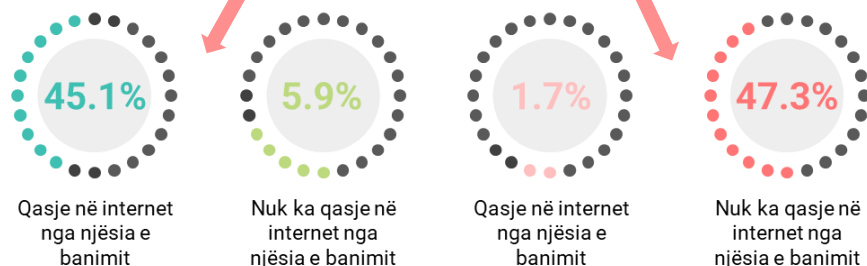
Telefonia fikse dhe mobile

Kompjuter personal

Qasja në internet

Burimi: ASKDATA: *Ekonomitë familjare private në banesa të zakonshme sipas posedimit të telefonit, kompjuterit dhe qasjes në internet, 2016.*

Sa i përket posedimit të kompjuterit personal, rezultatet e këtij anketimi tregojnë se 51% e ekonomive familjare në komunën e Klinës e posedojnë së paku një të tillë dhe 49% nuk posedojnë. Prej ekonomive familjare që posedojnë kompjuter, 45.1% e tyre kanë qasje në internet nga njësia e banimit dhe 5.9% e tyre nuk kanë. Ndërsa, nga ekonomitë familjare që nuk kanë kompjuter, 1.7% e tyre shfrytëzojnë mundësitë alternative të qasjes në internet dhe 47.3% e tyre nuk kanë qasje fare.

RRJETI ENERGJETIK - Qyteti i Klinës me rrethinë furnizohet nga trafostacioni TS Klina 110/10(20) kV/kV, me fuqi instaluese 31.5 MVA. Ky trafostacion furnizohet në formë unazore nga TS Gjakova II dhe TS Peja 3, me këtë është plotësuar kushti i kërkuar sipas standardeve evropiane N-1 dhe problemet që Klina i kishte në furnizim nga rrjeti radial përmes vetëm një linjë ajrore 110 kV është eliminuar.

Ekziston mundësia e furnizimit të qytetit edhe me linjën 35 kV nga Gurakoci, përmes trafostacionit TS Klina 35/10 kV/kV, me fuqi instaluese 2x4MVA, mirëpo nuk ka nevojë, sepse rrjeti 35kV gradualisht do të shuhet si dhe për shkak të problemeve me fytet e ngushta në rrjetin distributiv në Distriktin e Pejës (Klina është njësi e Pejës), është eliminuar mundësia e furnizimit në nivelin 35 kV, pra nga TS Klina 35/10 kV/kV.

Linjat furnizuese të tensionit të mesëm janë të dimensionuara për nivelin 10 kV. Këto linja kryesisht janë ajrore, dhe të montuara në shtylla të impregnuara të drurit (SHD), në shtylla të betonit (SHB), e në disa ekziston kombinim i tyre (SHBD).

Njësitë transformuese janë kryesisht të montuara në shtyllë metalike TSM dhe të montuara në shtyllë betoni TS B. Gjendja teknike e këtyre objekteve në tërësi nuk është e mirë, nga fakti se shumica e tyre janë të vjetërsuara dhe të mirëmbajtura jo si duhet.

Pjesa e telekomunikacionit është e kufizuar në 2000 lidhje të inkuorporuara në një central të tipit SI 2000. Nga kjo sasi fare pak janë distribuar në pjesën rurale. Rrjeti shpërndarës është ajror.

Përmirësimi i rrjetit të energjisë elektrike në nivel komune duhet të bëhet edhe në segmentin e përmirësimit të infrastrukturës fizike me shtylla elektrike. Ky segment i infrastrukturës energjetike të komunës propozohet që në të gjitha drejtimet e shpërndarjes së energjisë elektrike të kapacitetit 20 kv, të bëhen në shtylla të betonit me gjatësi standarde (sipas standardeve të BE-së). Ndërsa në zonën urbane preferohet të ketë kablllo nëntokësore. Është e rëndësishme të

theksohet se rrjeti fizik i energjetikës në nivel të vendbanimeve në mënyrë selektive duhet të përmirësohet me shtylla plotësuese nga druri ose betoni.²⁰

Që të përmirësohet rrjeti i furnizimit me rrymë elektrike, komuna e Klinës është dakorduar me KEDS-in që të bashkëpunojnë për përmirësimin e rrjetit elektrik në fshatra, ndërrimin e shtyllave dhe instalimin e kablllove. Në vitin 2020 janë bërë investime të shumta krahasuar me vitet paraprake. Vlen të theksohen investimet në riparimin e trafos në Sferkë, Klinë, Zajm, lagjen Arbëria dhe riparimi i rrjetit në Caravik etj. Mirëpo ka kërkesa të shumta nga pothuajse të gjitha fshatrat.²¹

NDRIÇIMI PUBLIK - Rrjeti ekzistues i ndriçimit publik përfshin qytetin e Klinës dhe një pjesë të vendbanimeve tjera. Mbulueshmëria e vendbanimeve deri më tani është rreth 40%. Por, komuna ka planifikuar që brenda dy vitesh të ketë mbulueshmëri të plotë të të gjitha vendbanimeve.

Gjatë vitit 2020 janë ndërruar të gjithë trupat ndriçues të tipit të vjetër me zhivë apo halogjenë me trupa ndriçues eficient. Përpos riparimit dhe ndërrimit të llambave/trupave ndriçues të dëmtuar në rrugët me ndriçim publik në qytet dhe në shëtitoren përgjatë Lumit Klina, janë instaluar edhe linja të reja në fshatin Sferkë, Volljak, Potërq, Gjurgjevik i Vogël, Zllakuqan dhe disa rrugë në Klinë. Gjithashtu janë kryer intervenime në riparime të stabilimenteve e pajisjeve në shumë rrugë tjera.²²

Ndërsa, gjatë vitit 2021 komuna e Klinës ka zgjeruar rrjetin e saj të ndriçimit në shumicën e fshatrave të Klinës si: Gllarevë, Ujmir, Budisalc, Deiq, Zabërgjë, Zajm, Dollovë, Volljak, Sferkë, Pjetërq, Grabanicë, Shtupel etj. Komuna ka investuar edhe në lagjet e qytetit, si në lagjen Arbëria, Dukagjini, lagjen e spitalit dhe qendrën e qytetit. Përveç që ka pasur zgjerim të rrjetit të ndriçimit publik, ka pasur vazhdimisht edhe mirëmbajtje të dritave si dhe janë zëvendësuar edhe shtyllat

²⁰ Plan i zhvillimor i komunës së Klinës, fq. 69.

²¹ Raporti punës së ekzekutivit për vitin 2020, fq. 99.

²² Po aty, fq. 98.

prej drurit të cilat kanë qenë në gjendje të keqe dhe janë zëvendësuar me shtylla të betonit prej 9 m lartësi.²³

FURNIZIMI ME UJË - Qytetarët e komunës së Klinës furnizohen me ujë të pijshëm nëpërmjet tri formave:

- **Sistemit qendror të furnizimit** - ujësjellësi i KRU “HIDRODRINI”
- **Sistemet e vogla** - ujësjellësit lokal (sistem i pompimit), dhe
- **Puset individuale.**

Bazuar në statistikën e raportit të performancës komunale, rreth 75% e vendbanimeve, përfshirë edhe qytetin e Klinës furnizohen me ujë nga KRU “Hidrodrini” dhe nga sistemet e pompimit, ndërsa 25% nga puset individuale.

Gjatë vitit 2020 është investuar në sigurimin e burimit të ujit dhe instalimin e rrjetit dhe pompave në Qupevën e Lartë dhe Ultë, Volljak, ndërsa banorët kanë investuar në ndërtimin e rezervuarit të ujit. Ky investim do të ndikojë edhe në stabilizimin me furnizim me ujë gjatë gjithë vitit në fshatin Dush dhe Sferkë.

Në vitin 2019 është hartuar projekti më i rëndësishëm dhe më i kërkuar nga qytetarët e komunës së Klinës, projekti i ujit të pijshëm. Ky projekt, pas përfundimit të studimeve të fizibilitetit të kompanisë projektuese Vizion Plus nga Prishtina, vlerëson se burimi i ujit në rrjedhën e shtratit të lumit “Drini i Bardhë” siguron 300 litra ujë të pijshëm për sekond, i cili do të jetë i mjaftueshëm për banorët e komunës së Klinës, si dhe për 20,000 banorët jo rezident, të cilët kalojnë kohë të caktuar gjatë vitit në vendlindje.

Kompleksi do të ketë edhe pjesë rekreative, duke përfshirë liqenin akumulues me gjatësi rreth 1,000 m, parkun/liqenin endemik, shëtitoren, pishina, fusha sportive etj. Kostoja e projektit sipas studimit do të arrijë deri në 3.5 milionë euro dhe është aprovuar në Asamblenë Komunale.

Në vitin 2020 ka filluar implementimi i fazës së parë: “Ndërtimi i Liqenit Akumulues dhe hapja e puseve për ujë të pijes”, në vlerë prej 34,591 €. Punimet janë realizuar sipas projektit, mirëpo rezultatet e pritura nuk ishin të kënaqshme. Është vazhduar me fazën e dytë: “Ndërtimi i basenit

²³ Raporti punës së ekzekutivit për vitin 2021, fq. 46.

Filtrues për shtimin e kapaciteteve të ujit në fabrikën e ujit në Klinë” - LOT 1 - punët ndërtimore, në vlerë prej 44,725 €, dhe LOT 2 - sistemi i filtrimit dhe stacionet e pompimit në vlerë prej 58,076 €.²⁴

KANALIZIMI - Në komunën e Klinës, shumica e vendbanimeve kanë qasje në kanalizim të ujërave të zeza, mirëpo mungon trajtimi i ujërave të zeza. Bazuar në statistikat e raportit të performancës komunale, konsiderohet se 85% e vendbanimeve në këtë komunë kanë qasje të plotë ose të pjesshme në kanalizim. Ndërsa, 15% e tyre nuk kanë qasje fare.

Rrjeti i kanalizimeve në qytet e shumë fshatra po paraqet problem të madh në mirëmbajtje. Hedhja e mbeturinave në puseta dhe kyçja e stallave të bagëtive apo ujërave të shiut, shpesh shkakton defekte shumë të mëdha. Problemi më i madh paraqitet në pjesët ku është instaluar kanalizimi, mirëpo nuk ka ende rrjet të ujësjellësit, dhe si pasojë KRU “HIDRODRINI” nuk e merr në mbikëqyrje për shkak se nuk e vjelë tarifën e ujit të harxhuar. Komuna e Klinës është në procesin e marrjes së të dhënave për nevojat e riparimit dhe mirëmbajtjes së këtij rrjeti. Në vitin 2021, komuna ka intervenuar në fshatrat Caravik, Gllarevë, Sferkë, Gremnikë dhe Gjurgjevik i Madh.

Në vitin 2020 ka investuar në riparimin e rrjetit të dëmtuar në gjashtë segmente në fshatin Caravik, si dhe ka siguruar gypat e brinjëzuar HDPE PSN 8DN, sipas kërkesës dhe marrëveshjes së bashkëpunimit me KRU “HIDRODRINI” në Klinë, për riparimin e kanalizimit të dëmtuar në fshatin Sferkë.

Ndërtimi i impiantit për pastrimin e ujërave të zeza dhe kanalizimit në fshatin Volljak është projekt i cili ka filluar në vitin 2019 dhe po realizohet nga CDI, me financim të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Zvicrës. Projekti në total kalon vlerën prej 300,000 €. Është projekti i parë i këtij lloji në komunën e Klinës. Funksionimi dhe mbarëvajtja e këtij impianti do të jete shembull për vazhdim në vendbanimet tjera të komunës. Mirëpo punimet

²⁴ Raporti punës së ekzekutivit për vitin 2020, fq. 99.

janë kryer me ritëm shumë të ngadalësuar dhe ende nuk kane arritur që projekti të vihet në funksion.²⁵

MBETURINAT - Mbeturinat grumbullohen në tërë territorin e komunës. Komuna ka marrëveshje për shërbime me KRM “Ambienti” njësia në Klinë. Shërbimi i grumbullimit dhe transportimit të mbeturinave të amvisërisë bëhet në tërë territorin e Komunës, respektivisht në 6,411 amvisëri, 744 biznese dhe në 64 institucione.

Gjatë vitit 2021-2022 si rezultati i performaces së mirë në lëminë e shërbimit dhe grumbullimit të mbeturinave, kemi përfituar donacion dhe atë 3 kamionë, 2025 kontjener 120L dhe 240 komposter. Komuna është në proces të finalizimit të *Planit Komunal për menaxhimin e mbeturinave* dhe *Rregullores Komunale për menaxhimin e mbeturinave*.

KULTURA – Duke marrë parasysh që komuna e Klinës është ndër komunat më të lashta në Kosovë, andaj edhe monumentet kulturore dhe historike janë të shumta (shih shtojcat nr. 5 dhe 6).

Komuna e Klinës është e pasur me lokalitete arkeologjike dhe objekte të trashëgimisë kulturore. Fillet e jetës në komunën e Klinës datojnë që nga neoliti dhe parahistoria (më gjerësisht shih te pjesa e dytë, historikun e komunës së Klinës). Gjurmët e para të jetës janë gjetur në këto fshatra: Dollc, Pogragjë, Jashanicë e Epërme dhe Qupevë e Poshtme. Gjurmët e kësaj periudhe janë gjetur në enët e qeramikës, në muret e kështjellave si ajo e Dollcit, pastaj në varreza të vjetra etj.

Lokalitetet arkeologjike më të njohura janë: Dresniku, Dollci, Pogragja, Rixheva, Çabiqi, Siqeva, Jashanica, Zabërgja, Gjurgjeviku.

Objektet e evidentuara të trashëgimisë kulturore janë: 52 kulla dhe ura, 2 mullinj, 10 lokalitete arkeologjike, 5 xhamia, 11 kisha mesjetare, 3 kisha katolike, 2 tyrbe, 1 mejtep, 6 hambarë, 1 muze privat.

Në listën e fundit të Trashëgimisë Kulturore nën Mbrojtje të Përkohshme (2022-2023) janë përfshirë 23 monumente dhe lokalitete në kategorinë Trashëgimia Arkeologjike dhe 13

²⁵ Raporti punës së ekzekutivit për vitin 2020, fq. 99.

monumente në kategorinë Trashëgimia Arkitekturore. Po ashtu, janë përfshirë edhe 6 objekte të luajtshme, të cilat janë paraqitur në vijim.

Monumente të trashëgimisë arkeologjike në komunën e Klinës janë: Manastiri i Dollcit (daton nga mesjeta dhe është zonë e veçantë e mbrojtur), Manastiri i Budisalcit (daton nga mesjeta dhe është zonë e veçantë e mbrojtur), Kisha e Shën Ndrimit (mesjetë), Kisha e Shën Nikollës (mesjetë), Kisha e Shën Nikollës në Qabiq (mesjetë), Kisha e Epërme në Pogragjë (mesjetë), Kisha e Shën Dhimitrit në Pogragjë (mesjetë), Lokalitet arkeologjik parahistorik në Pogragjë (parahistori), Lokalitet arkeologjik parahistorik në Përçevë (parahistori). Shih zonat e veçanta të mbrojtura në shtojcën nr. 5.

Si lokalitete të trashëgimisë arkeologjike janë listuar: Zona arkeologjike e Dresnikut (Periudha romake shek. I-IV), Gërmadhat e Kishës varrezore e Shën Premtes në Dërsnik (mesjetë), Gërmadhat e Manastirit “Shën Pjetri & Pali” në Ujmir (mesjetë), Gërmadhat e kishës në Svërh-Volljak (mesjetë), Nekropoli tumular në Volljak (parahistori), Tumat në Dollc (parahistori), Lokaliteti parahistorik “Rigjeva” në Gllarevë, Lokaliteti parahistorik “Kërshina” në Gllarevë, Tumat Ilire në lokalitetin “Boka” në Përçevë (parahistori), Tuma e madhe Ilire në Jashanicë (parahistori), Lokaliteti shumëstresor në Çabiq (parahistori, mesjetë), Tuma në Zabërgjë (parahistori).

Monumentet e listuara të trashëgimisë arkitekturore janë: Ura e vjetër e gurit - Klinë, Manastiri i Budisalcit, Kulla e Gjon Nikolles në Budisalc, Stacioni i trenit në Budisalc, Ura e vjetër e gurit – Budisalc, Kisha varrore e Shën Premtës në Dresnik, Kulla Shaban Ali Berisha në Grabanicë, Kulla e Enver Maxharraj në Gremnik, Kisha e Zllakuqanit, Shkolla fillore e vjetër në Pogragjë, Kulla e Jakajve në Ranoc, Kulla Sali Tafilaj në Shtaricë, Kulla Haki Gashi në Sferkë, dhe Kompleksi Memorial Mujë Krasniqi në Çabiq (shek. XXI).

Ndërsa, si objekte të luajtshme janë listuar: Dy urna (1500-1100 p.kr) – Volljak, tre tasa një vegjak (850-600 p.kr) – Përçevë dhe një maje heshte (850-600 p.kr) – Përçevë.

Fig. 5 Lokaliteti arkeologjik i Dresnikut

Burimi: <https://kktk.rks-gov.net/CulturalHeritage/Details/18>.

Vlen të theksohet se Dresniku është një prej lokaliteteve arkeologjike më të rëndësishme jo vetëm në Kosovë por edhe në rajon. Lokaliteti arkeologjik i Dresnikut gjendet në fshatin Dresnik i Poshtëm, rreth 1.5 km në lindje të qytetit të Klinës dhe shtrihet në mes të fshatit dhe lumit Drini i Bardhë. Gërmimet e vazhdueshme kanë rezultuar më gjetje shumë interesante dhe të rëndësishme për njohjen e qytetërimit të hershëm në Kosovë. Gjate gërmimeve të viteve 2012-2015, janë identifikuar disa monumente arkitekturore prej të cilave veçohet Aula me përmasa të mëdha. Kjo lloj Aule mund ti përket vetëm pallateve të asaj kohe. Përveç madhësisë së objektit, ky monument veçohet për shkak të dyshemeve të tëra të mozaikut polikrom. Pallati është i vendosur në qendrën e këtij lokaliteti, dhe gjithashtu është identifikuar muri rrethues me gjerësi 3,7 metra dhe 3 kulla që karakterizohen nga madhësia dhe trashësia e mureve. Brenda mureve është gjetur edhe një kompleks banimi në të cilën u identifikuan gjurmë të pikturave murale të

hipokausteve që dëshmojnë nivelin e lartë shoqëror, ekonomik dhe artistik të banorëve të këtij kompleksi. Po ashtu janë gjetur edhe shumë monedha të perandorëve të ndryshëm romak të shekullit III dhe IV si dhe disa copëza të shtatoreve të punuara nga mermeri, pra bëhet fjalë për një “Municipium” (qytet antik). Bazuar në vlerat historike, arkeologjike, artistike dhe shkencore, aseti lokaliteti arkeologjik i Dresnikut në vitin 2016 është shpallur në mbrojtje të përhershme nga Këshilli i Kosovës për Trashëgimi Kulturore.

Komuna e Klinës ka kapacitete të mjaftueshme për zhvillimin e jetës kulturore. Ekziston Qendra e kulturës “Jehona e Dukagjinit, Teatri amatorë “Osman R. Gashi”, Ekspozitura, Muzeu antik . Po ashtu, komuna ka edhe bibliotekën publike “Kongresi i Manastirit”.

Sipas raportit të punës 2022, në komunën e Klinës gjatë këtij viti janë realizuar rreth 30 aktivitete kulturore që përfshijnë manifestiet trradicionale, festivale, ora letrare, promovime e takime letrare, shfaqje filmash, koncerte si dhe ekspozita (galeri).

Bazuar në të njëjtin burim, numri i vizitorëve në muzeun e komunës së Klinës gjatë vitit 2022 ishte 300. Ndërsa, numri i lexuesve në bibliotekën e qytetit gjatë këtij viti ishte 402 si lexues të rregullt të regjistruar. Vlen të theksohet se biblioteka në vitin 2019 ka pasur në total 27,130 tituj, derisa vitet në vazhdim sidomos në vitin 2022 biblioteka është pasuruar në fonde nga MKRS me 919 ekzemplarë me 414 tituj, po ashtu edhe nga komuna përmes procedurave të rregullta është siguruar një numër i konsiderueshëm i librave prej 495 ekzemplarë me 52 tituj të cilët janë kryesisht lektyra shkollore dhe tituj te rinj si dhe në bashkëpunim me ambasadën suedeze në bibliotekë janë dhuruar 112 ekzemplarë me 10 tituj të autorëve suedez ku edhe është formuar një kënd i emëruar si këndi suedez.

Edhe për aktivitete sportive konsiderohet se ka infrastrukturë të mirë. Komuna e Klinës ka:

1. Stadiumin publik të futbollit “18 Qershori”
2. Palestrën sportive “Adem Jashari”
3. Fushën ndihmëse të futbollit
4. Fushën e hapur për volejboll dhe baketboll
5. Fushën e tenisit

Ndërsa sa i përket organizatave joqeveritare që veprojnë në bashkëpunim me DKRS-në, janë gjithsej 18 OJQ aktive nga të cilat:

- Një (1) organizatë rinore

- Pesë (5) organizata kulturore e letrare
- Katërmëdhjetë (14) klube sportive që përfshijnë sportet si; futboll, voleyboll, hendboll, basketboll, boks, shah dhe pingpong.

Gjithashtu janë edhe pesë (5) shkolla të futbollit që veprojnë në komunën e Klinës. Në vitin 2022 sipas listës së publikuar në ueb-faqe nga komuna përmes thirrjes publike nga DKRS si mbështetje financiare për këto OJQ janë ndarë 65,000€ nga subvencionet, derisa 20,000€ janë ndarë edhe për mbajtjen e festivalit tradicional *“I këndojmë lirisë”* si dhe aktivitete të tjera kulturore.

PROFILI EKONOMIK I KOMUNËS SË KLINËS – Në aspektin ekonomik, në komunën e Klinës si dhe në gjithë Kosovën, nga viti 1970 e deri në vitin 1980 vërehet një ndryshim pak më i theksuar sa i përket zhvillimit ekonomik dhe shoqëror, por nga viti 1980 e deri në fillimin e luftës së fundit prapë ka një stagnim si pasojë e okupimit klasik nga pushteti okupues serb.

Nga lufta u shkatërruan në tërësi dhe pësuan dëme shumë të mëdha të gjitha ndërmarrjet ekonomike ekzistuese dhe pothuajse të gjitha shtëpitë e banimit dhe ekonomitë e tyre familjare. Edhe infrastruktura fizike edhe pse e pa zhvilluar, pësoi dëme të konsiderueshme si pasojë e luftës. Me një fjalë duhej filluar një jetë e re dhe gjithçka duhej filluar nga zeroja.

Të gjitha këto ishin dhe do jenë një barrë e madhe për pushtetin lokal të pasluftës, të cilat nuk ishte lehtë të tejkalohen për të arritur deri në një fazë të zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik dhe rritjes së mirëqenies qytetare, siç e aspirojmë duke marrë për model komunat e vendeve të zhvilluara ekonomikisht.²⁶

Zhvillimin ekonomik të Klinës duhet shikuar në kontekst më të gjerë dhe përtej kufijve komunal. Pozita e saj në raport me resurset dhe lidhjet me vijat e qarkullimit, paraqet një potencial për shndërrimin e Klinës në një nyje regjionale për zhvillimin e bujqësisë dhe veprimtarive përpunuese.²⁷

²⁶ <https://kk.rks-gov.net/kline/qyteti/historiku/>

²⁷ Plan i zhvillimit të komunës së Klinës, 2012, fq. 9.

Territori i Komunës së Klinës shquhet për pasuri natyrore. Hapësira karakterizohet me pyje dhe tokë kualitative bujqësore, pasuri nëntokësore, trashëgimi të pasur natyrore dhe kulturore.²⁸

Ekonomia e Klinës është e bazuar në veprimtarinë bujqësore dhe përpunimit të prodhimeve bujqësore. Bujqësia si aktivitet ekonomik është e bazuar në kushtet e mira të tokës bujqësore, pasurisë me rrjedha ujore si dhe të reshurave të cilat në Klinë janë në sasi të volitshme. Në komunën e Klinës 87.7% e tokës është nën 600 m lartësi mbidetare, ndërsa 95% është tokë pjellore.²⁹

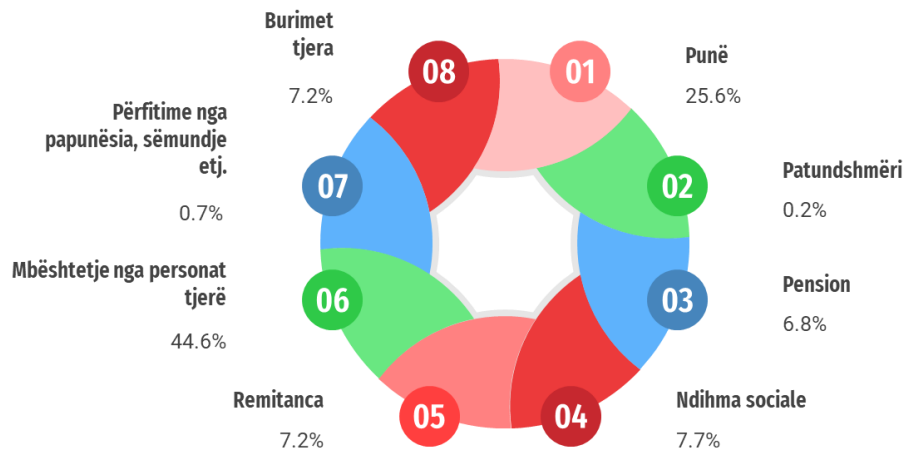
Përveç bujqësisë, Klina shquhet me resurse të pasura natyrore minerale dhe jominerale: rezerva të linjtit, rezerva të boksitit, argjilë, rërë dhe zhavorr.

Bazuar në statistikat e ASK (2011), burimet kryesore të jetesës në komunën e Klinës janë si vijon: 25.6% (9,844) e tyre kanë burim kryesor punën, 0.2% (69) e tyre si burim kryesor kanë patundshmëritë (qira, interes etj.), pastaj 6.8% (2,623) e tyre janë pensionistë, 7.7% (2,972) jetojnë nga ndihmat sociale, 0.7% (270) e tyre si burime kryesore kanë përfitimet nga sëmundjet, papunësia, pushimi i lehonisë etj., 7.2% (2,772) si burim kryesor të jetesës kanë remitancat, 44.6% (17,153) e tyre mbështeten nga personat tjerë dhe 7.2% (2,793) nga burimet tjera.

²⁸ Po aty.

²⁹ Plan i zhvillimit të komunës së Klinës, 2012, fq. 29.

Graf. 13 Popullsia sipas burimit kryesor të jetesës në komunën e Klinës

Burimi: ASKDATA: *Popullsia sipas burimit kryesor të jetesës, 2011.*

Ndërmarrjet: Sipas Zyrës për Regjistrim të Bizneseve në komunën e Klinës, numri i ndërmarrjeve të regjistruara deri më tani është 2,841. Prej tyre, 81.6% biznese individuale, 16.4% shoqëri me përgjegjësi të kufizuar, 1.3% ortakëri e përgjithshme, 0.3% shoqëri aksionare, 0.3% kooperativa bujqësore dhe 0.1% të tjera. Pjesa dërmuese e ndërmarrjeve të regjistruara janë NVM.

Numri i ndërmarrjeve të regjistruara në komunën e Klinës në vitin 2020 ishte 130 (18% më pak se në vitin 2019), ndërsa atyre të shuara 28 (28% më pak se në vitin 2019).

Informata më të hollësishme sipas sektorëve të aktiviteteve ekonomike për vitin 2020 janë paraqitur në tabelën në vijim.

Tab. 5 Numri i ndërmarrjeve të regjistruara dhe shuara sipas sektorëve të aktivitetëve ekonomike, 2020

Nr.	SEKTORËT DHE AKTIVITETET EKONOMIKE	REGJISTRUARA	SHUARA
1	Bujqësi, pylltari dhe peshkatari	10	0
2	Xehetari dhe gurëthyes	2	0
3	Prodhim	16	4
4	Furnizim me energji elektrike, gaz avull dhe ajër të kondicionuar	0	0
5	Furnizim me ujë, kanalizim, menaxhim mbeturinash dhe aktivitete revitalizimi të tokës	2	0
6	Ndërtimtari	28	1
7	Tregti me shumicë dhe pakicë, riparim i mjeteve motorike, motoçikletave	20	15
8	Transport dhe ruajtje	6	5
9	Akomodim dhe aktivitete të shërbimeve me ushqim	13	0
10	Informacion dhe komunikim	2	1
11	Aktivitetet financiare dhe sigurimit	1	0
12	Aktivitetet të patundshmërisë	1	0
13	Aktivitetet profesionale, shkencore dhe teknike	6	0
14	Aktivitetet administrative dhe mbështetëse	9	0
15	Administratë publike dhe mbrojtje: sigurim social i detyrueshëm	0	0
16	Arsim	1	0
17	Shëndetësi njerëzor dhe aktivitete të punës sociale	2	1
18	Art, zbavitje dhe rekreacion	4	0
19	Aktivitetet të shërbimeve tjera	7	1
Gjithsej		130	28

Burimi: ASK: *Vjetari Statistikor i Republikës së Kosovës 2021*, fq. 206-207.

Numri në rritje i bizneseve nuk ka reflektuar në përmirësimin e dukshëm të ekonomisë së komunave dhe uljen e papunësisë për shkak se shumica e bizneseve janë me veprimtari jo prodhuese.³⁰

Bujqësia: Kushtet klimatike si dhe relievi në rajonin e komunës së Klinës, krijojnë kushtet optimale për zhvillimin e bujqësisë në këtë komunë.

³⁰ Strategjinë për vetëqeverisje lokale 2016-2026, fq. 22.

Sipas të dhënave nga ASK-ja, komuna e Klinës disponon me 14,948 ha sipërfaqe me tokë bujqësore. Kulturat e drithërave zënë sipërfaqe totale prej 7,551 ha, ku kultura e grurit dominon me sipërfaqe prej 5,557 ha, pas saj vjen kultura e misrit me 1,767 ha. Elbi, thekra dhe tërshëra kultivohen më pak. Ndërsa, nga kulturat bishtajore dominon bizelja me sipërfaqe prej 130 ha, pas saj vjen fasulja me 76 ha. Kulturat e pemëve dhe perimeve shtrihen në sipërfaqe prej 72.8 ha. Prej tyre dominon kultura e specit me 29 ha, pastaj qepa me 9.5 ha, domatja me 8.5 ha, shalqiri me 8 ha, lakra me 5.7 ha, trangulli me 3.5 ha, hudhra me 3.3 ha etj. (ASK, 2014). Në komunën e Klinës ka vetëm 4.7 ha sipërfaqe me vreshta (ASK, 2014).

Sipas të dhënave statistikore nga ASK, në vitin 2014 komuna e Klinës posedonte gjithsej 2,303 traktorë. Prej tyre, 258 (11.2%) me vjetërsi 0-10 vjet dhe 2,045 (88.8%) mbi 10 vjet. Siç shihet, kemi problem shumë të madh me vjetërsim të mjeteve të punës.

Gjatë vitit 2020, me qëllim të zhvillimit të sektorit të bujqësisë, perimtarisë, pemëtarisë, blegtorisë si dhe të bletarisë, komuna e Klinës ka mbështetur fermerët me:

- 54 makina mjelëse
- 13 moto kultivator
- 70 spërkatëse krahu;
- 400 koshere complete (1200 copa)
- ka hapur 15 puse për fermerë dhe 3 për shkolla
- ka shpërndarë 1200 fidanë të lajthisë.

Në bashkëpunim me organizatën IADK (Iniciativa për zhvillimin e Bujqësisë), komuna ka mbështetur pesë fermerëve më kositëse, pijatore, spërkatëse deri në 440 l, freza, shpërndarëse plehu artificial me kardan.³¹

³¹ Raporti punës së ekzekutivit për vitin 2020, fq. 103.

Ndërsa, gjatë vitit 2021 ndër tjera komuna ka ndërtuar 225 m kanal për ujitje në fshatin Stupë dhe 1022 m në fshatin Dollovë. Po ashtu, ka filluar më ndërtimin e kanaleve për ujitje në fshatrat Grabanicë, Krushevë e Madhe dhe shtrimin e rrugëve fushore me zhavorr.

Gjatë vitit 2021, komuna në bashkëpunim me organizatën humanitare “Islamic Relief Kosova” ka hapur 48 puse për fermerët, me gjithsej 1,472 m.³²

Blegtoria dhe shpeztaria: Sipas të dhënave nga ASK (2014), komuna e Klinës në vitin 2014 ka numëruar gjithsej 10,474 gjedhe, 2,345 dele, 606 dhi, 4,160 derra, 56 kuaj, gomarë dhe mushka. Ndërsa, 3,724 koshere bletësh.

Po ashtu, sipas të dhënave dhe statistikave nga ASK (2014), komuna e Klinës në vitin 2014 ka numëruar gjithsej 75,240 shpezë. Prej tyre, pula për vezë 41,546 (55.2%), zogj, pula dhe gjela 27,393 (36.4%), zogj për majmëri 2,706 (3.6%), biba 2,207 (2.9%), rosa dhe pata 523 (0.7%) dhe të tjera 865 (1.2%).

Pylltaria: Sipas ASK (2014), sipërfaqja e tërësishme pyjore në komunën e Klinës është 2,754 ha. Gjatë vitit 2020 janë mbjellë fidanë të pishave të varrezat e dëshmoreve në fshatin Grabanicë. Po ashtu, komuna ka pyllëzuar 5 ha sipërfaqe me fidanë të pishave - donacion nga APK-Pejë.

Turizmi: Klina është e njohur për bukuritë e saj natyrore. Rrjedhimisht, ka potencial të madh për zhvillimin e turizmit rekreativo-turistik.

Parku “Ujëvarat e Mirushës” është një ndër zonat më bukura dhe interesante të natyrës së Republikës së Kosovës. Ky park shtrihet në territorin e komunave: Klinë, Malishevë dhe Rahovec. Saktësisht gjendet në jug të maleve Gremnik, në të dy anët e rrjedhës së lumit Mirusha. Sipërfaqja e këtij parku është 598.4 ha. Lartësia mbidetare e parkut është 340-600 m.

Në këtë park, lumi Mirusha në pjesën e fundit të rrjedhës së tij kalon nëpër një grykë e cila njihet si Kanjoni i lumit Mirusha dhe krijon 12 ujëvara dhe 16 liqene e që këto paraqesin një fenomen të rrallë morfohidrologjik. Pa dyshim, është një nga peizazhet më atraktive për vizitorë. Ky park zbukurohet edhe më tej me florën dhe faunën e saj.

³² Raporti punës së ekzekutivit për vitin 2021, fq. 39.

Që ky atraktivitet i rrallë natyror të zhvillohet edhe më tej, nevojitet investim në infrastrukturë fizike përveç tjerash.

Fig. 6 Ujëvara e Mirushës

BUXHETI KOMUNAL – Disa nga vështirësitë që janë përballur komunat në Republikën e Kosovës janë: mungesa e një fondi adekuat qendror për investime kapitale të nxitur nga projektet i cili do të menaxhohej nga qeveria sipas një sistemi të unifikuar, mungesa e një tregu kreditor që do t'i mundësonte komunave qasjen në fonde për zhvillim me kamata të ulëta, mungesa e mekanizmit për fondet për emergjenca të paparashikuara. Ekziston një dallim i madh ndërmjet kapacitetit ekonomik të komunave, për gjenerimin e të hyrave vetanake (mesatarisht 18%) dhe i grantit nga Buxheti i Kosovës (mesatarisht 82%).³³

Edhe buxheti i komunës së Klinës sigurohet nga dy burime kryesore: grantet qeveritare dhe të hyrat vetanake. Buxheti i komunës për vitin 2022 është 11,333,332.0 €. Nga qeveria qendrore janë siguruar 10,267,467.0 €, ndërsa nga të hyrat vetanake janë planifikuar të sigurohen 1,065,865.0 €.

Komuna e Klinës vazhdon të dominohet në buxhetin total të saj nga transferet qeveritare të cilat edhe në tri vitet e ardhshme do të përbëjnë rreth 90% të buxhetit total të komunës.³⁴ Më detajisht shih tabelën në vijim.

Burimet e financimit: Përbëhen nga të hyrat vetanake të komunës, grantet qeveritare, grantet e donatorëve të jashtëm dhe huamarrja komunale.

Të hyrat vetanake komunale janë mjetet financiare që mblidhen nga taksat, tarifat, gjobat, pagesat për shërbimet publike të ofruara nga komuna, qiratë nga pronat e paluajtshme në pronësi të komunës, të hyrat nga shitja e pasurive komunale, ato nga ndërmarrjet komunale, bashkë pagesat nga shërbimet në arsim dhe shëndetësi, etj.³⁵ Duhet theksuar se gjatë vitit 2021 të hyrat direkte që mblidhen nga komuna e Klinës në raport me të hyrat e planifikuara ishin dukshëm më të larta (64.41%).³⁶

Komunat pranojnë grante operative nga Buxheti i Konsoliduar i Republikës së Kosovës. Grantet operative janë: grantet e përgjithshme, grantet specifike për arsim dhe grantet specifike për

³³ Strategjinë për vetëqeverisje lokale 2016-2026, fq. 23.

³⁴ Korniza afatmesme buxhetore (KAB) e komunës së Klinës 2023-2025, faqe 7.

³⁵ Ligji nr. 03/L-049 për financat e pushtetit lokal.

³⁶ Raporti punës së ekzekutivit për vitin 2021, fq. 14.

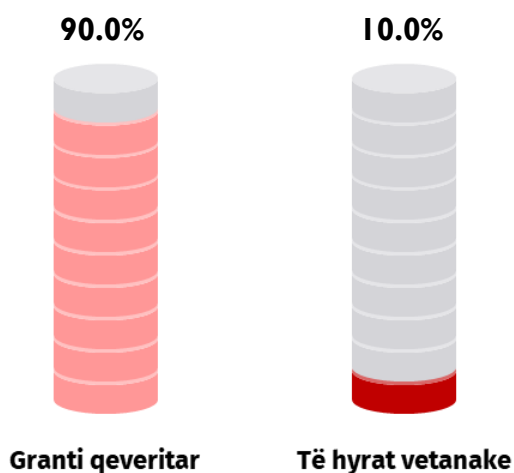
shëndetësi. Në vitin 2022, gjithsej granti qeveritar për komunën e Klinës ishte 10,267,467.0 €. Prej tyre, granti i përgjithshëm 4,145,145.0 € ose shprehur në përqindje 40.4% e grantit qeveritar, granti i arsimit 4,695,962.0 € (45.7%), granti i shëndetësisë 1,426,360.0 € (13.9%).

Tab. 6 Burimet e financimit në komunën e Klinës (€), periudha 2023-2025

BURIMI I TË HYRAVE	2022	Planifikimi 2023	Vlerësimi 2024	Vlerësimi 2025
Granti i përgjithshëm	4,145,145.0	5,458,575.0	5,849,751.0	6,232,409.0
Granti i arsimit	4,695,962.0	4,481,266.0	4,805,359.0	4,825,229.0
Granti i shëndetësisë	1,426,360.0	1,577,980.0	1,656,879.0	1,739,723.0
Gjithsej granti qeveritar	10,267,467.0	11,517,821.0	12,311,989.0	12,797,361.0
Financimi për shërbimet rezidenciale		160,000.0	175,000.0	175,000.0
Gjithsej të hyrat vetanake	1,065,865.0	1,373,774.0	1,429,732.0	1,490,398.0
GJITHSEJ BUXHETI	11,333,332.0	13,051,595.0	13,916,721.0	14,462,759.0

Burimi: Korniza afatmesme buxhetore (KAB) e komunës së Klinës 2023-2025, faqe 7.

Graf. 14 Mesatarja e burimeve të financimit në komunën e Klinës (%), periudha 2023-2025

Bazuar në të dhënat e tabelës nr. 5, kemi kalkuluar mesataren e grantit qeveritar dhe të hyrave vetanake për periudhën 2023-2025 dhe ka rezultuar si në vijim: Mesatarisht 90.0% e buxhetit të komunës së Klinës bazohet në grantin qeveritar dhe mesatarisht 10.0% në të hyrat vetanake.

Komuna e Klinës në periudhën afatmesme buxhetore 2023-2025 nuk planifikon të marrë hua nga institucione financiare për të financuar projektet e saj, siç e ka lejuar Ligji për Financat Publike dhe Përgjegjësitë.

Burimi: Korniza afatmesme buxhetore (KAB) e komunës së Klinës 2023-2025, faqe 7.

Tab. 7 Planifikimi i të hyrave vetanake në komunën e Klinës (€), 2023-2025

STRUKTURA E TË HYRAVE VETANAKE	2023	%	2024	%	2025	%
Urbanizëm	150,000.0		158,000.0		164,700.0	/
Inspeksion	9,000.0		9,400.0		11,800.0	/
Kadastër	110,000.0		115,500.0		120,000.0	/
Administratë e përgjithshme	180,200.0		189,430.0		197,450.0	/
Buxhet dhe financa	828,374.0		856,902.0		891,536.0	/
<i>Gjithsej Administratë komunale</i>	1,277,574.0	93.00%	1,329,232.0	92.97%	1,385,486.0	92.96%
<i>Arsim</i>	64,200.0	4.67%	67,200.0	4.70%	70,212.0	4.71%
<i>Shëndetësi</i>	32,000.0	2.33%	33,300.0	2.33%	34,700.0	2.33%
GJITHSEJ	1,373,774.0	100.0%	1,429,732.0	100.0%	1,490,398.0	100.0%

Burimi: Adaptuar nga: *Korniza afatmesme buxhetore (KAB) e komunës së Klinës 2023-2025, faqe 8-9.*

Në tabelën e mësipërme është paraqitur struktura e planifikuar e të hyrave vetanake të komunës për vitet 2023-2025. Siç shihet në tabelën e mësipërme, rreth 93% e të hyrave vetanake në komunën e Klinës planifikohen të jenë të hyra nga administrata komunale. Pastaj rreth 4.70% e të hyrave nga arsimi dhe 2.33% nga shëndetësia.

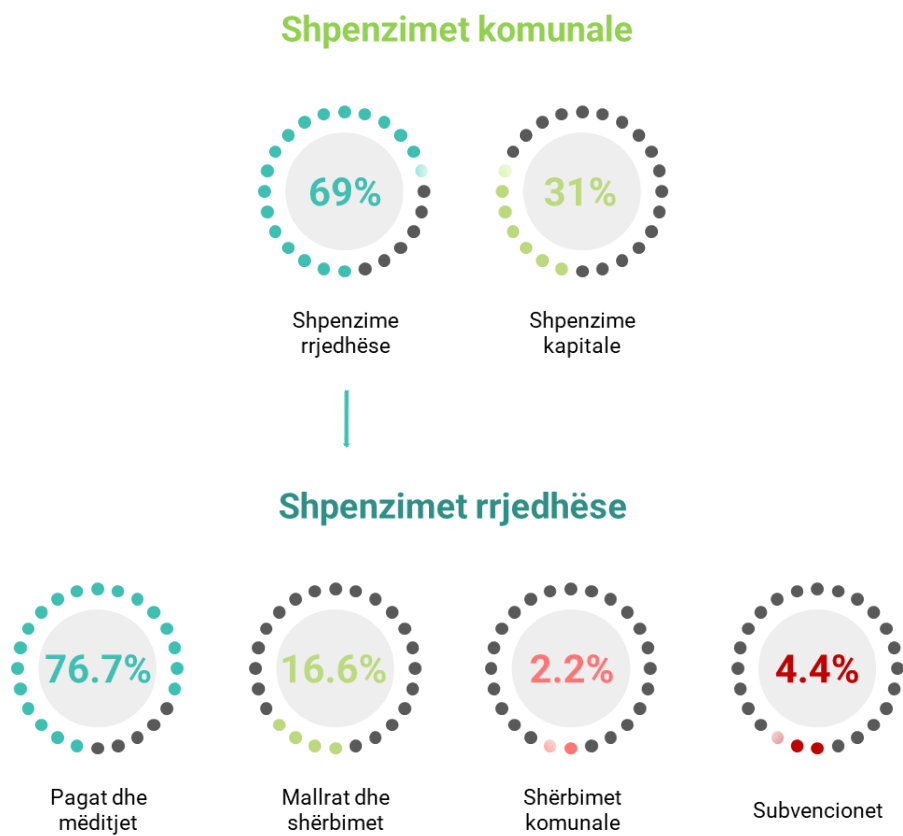
Struktura e shpenzimeve: Siç shihet në vijim, shpenzimet rrjedhëse janë mesatarisht 69% të shpenzimeve komunale dhe ato kapitale mesatarisht 31%. Nga shpenzimet rrjedhëse, më të lartat janë ato për paga dhe mëditje, pastaj shpenzimet për mallra dhe shërbime, subvencionet dhe shpenzimet komunale.

Tab. 8 Struktura e shpenzimeve buxhetore në komunën e Klinës (€), vlerësim për periudhën 2023-2025

STRUKTURA E SHPENZIMEVE BUXHETORE	2023	%	2024	%	2025	%
Pagat dhe mëditjet	6,920,000.0		7,378,796.0		7,668,045.0	
Mallrat dhe shërbimet	1,500,000.0		1,599,450.0		1,662,148.0	
Shërbime komunale	200,000.0		213,260.0		221,620.0	
Subvencionet	400,000.0		426,325.0		443,540.0	
<i>Gjithsej Shpenzime rrjedhëse</i>	9,020,000.0	69.11%	9,617,831.0	69.11%	9,995,353.0	69.11%
<i>Shpenzimet kapitale</i>	4,031,595.0	30.89%	4,298,890.0	30.89%	4,467,406.0	30.98%
GJITHSEJ	13,051,595.0	100.0%	13,916,721.0	100.0%	14,462,759.0	100.0%

Burimi: Adaptuar nga: *Korniza afatmesme buxhetore (KAB) e komunës së Klinës 2023-2025, faqe 11.*

Graf. 15 Struktura mesatare e shpenzimeve në komunën e Klinës (%), vlerësim për periudhën 2023-2025

Burimi: Adaptuar nga: *Korniza afatmesme buxhetore (KAB) e komunës së Klinës 2023-2025, faqe 11.*

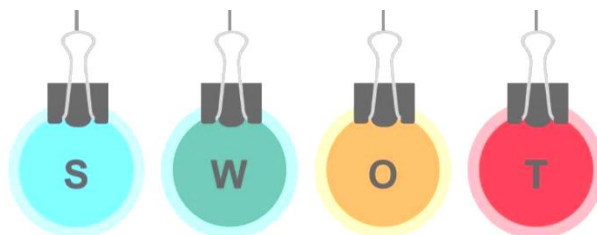
3. ANALIZA SWOT

Një nga veglat për të siguruar besueshmërinë e planeve dhe programeve strategjike për zhvillimin e komunave është edhe analiza SWOT. Në përgjithësi, analiza SWOT është analizë e mjedisit të brendshëm dhe të jashtëm. Mjedisi i jashtëm i komunës përfshin analizën e mundësive “O” dhe rreziqeve “T” që dalin nga mjedisi i jashtëm i komunës. Ndërsa, mjedisi i brendshëm përfshin analizën e anëve të forta “S” dhe të dobëta “W” të vetë komunës. Bazuar në rezultatet e analizës SWOT, është e mundur të vlerësohet nëse komuna ka përparësi dhe burime të brendshme për të realizuar mundësitë në dispozicion dhe për t’iu ikur rreziqeve, dhe cilat mangësi të brendshme kërkojnë eliminim të shpejtë.

Rrjedhimisht, konkurrueshmëria e një komuniteti është një funksion i faktorëve të brendshëm (forcave dhe dobësive) dhe të jashtëm (mundësive dhe kërcënimeve). Analiza SWOT do të ndihmojë në përcaktimin e opinionëve dhe perceptimeve të komunitetit, identifikimin dhe projektimin e tendencave dhe çështjeve të ardhshme për zhvillimin e SZHEL dhe përcaktimin e përgjigjeve të duhura të politikave që krijojnë mundësi për SZHEL. Rezultatet e analizës SWOT janë më të dobishme në përcaktimin e fokusit të planit strategjik. Çështjet e identifikuar do të mbështesin krijimin e vizionit, qëllimeve strategjike, objektivave dhe hartimin e programeve dhe projekteve që do të maksimizojnë pikat e forta, do të adresojnë dobësitë, do të përfitojnë nga mundësitë dhe do të zbusin kërcënimet.

Përkitazi me atë që u tha më lart, vlerësimi i përmbledhës i gjendjes së komunës së Klinës është bërë duke përdorur analizën SWOT. Komuna e Klinës ndikohet nga faktorë të brendshëm dhe të jashtëm, qoftë pozitiv apo negativ. Faktorët e brendshëm pozitiv cilësohen si përparësi kurse ata negativ si dobësi. Ndërsa, faktorët e jashtëm cilësohen si mundësi të ofruara që duhet shfrytëzuar, përkatësisht rreziqe, të cilat komuna duhet t’i ketë parasysh dhe t’iu shmanget.

Në vijim janë prezantuar në matricë përparësitë, dobësitë, mundësitë dhe rreziqet e dala nga analiza e mësipërme e vlerësimit të gjendjes aktuale në komunën e Klinës. Rënditja e tyre është bërë krahas informatave të nxjerra sipas rrjedhës së renditjes të pjesëve të analizuar.

PËRPARËSITË

- Strukturë e re e popullsisë
- Resurse njerëzore me kualifikim në disa profesione të caktuara
- Pozitë e mirë gjeografike dhe lidhje të mira të komunikacionit rrugor
- Sipërfaqe të konsiderueshme të tokës bujqësore të punueshme dhe sisteme relativisht të mira të ujitjes
- Resurse nëntokësore të thëngjillit, argjilës, boksitit, zhavorrit, gurit për ndërtim dhe dekorim etj.
- Kushte të mira klimatike për zhvillim të bujqësisë, perimtarisë, pemëtarisë, blegtorisë etj.
- Traditë e etabluar e zhvillimit të disa bizneseve me fokus në bujqësi, blegtori. Pastaj në nxjerrjen dhe prodhimin e gurit për ndërtim dhe dekor, prodhimi i dyerve dhe dritareve të plastikës etj.
- Trashëgimi të pasur kulturore dhe arkeologjike
- Resurse turistike
- Rritja e bizneseve që merren me veprimtari prodhuese
- Të fokusuarit në mirëqenien e qytetarëve
- Investimi i vazhdueshëm në infrastrukturë fizike duke përfshirë atë rrugore, nëntokësore etj.

MUNDËSITË

- Zhvillimi i bujqësisë dhe blegtorisë nëpërmjet praktikave të reja bujqësore
- Zhvillimi i turizmit vendor nëpërmjet promovimit të resurseve natyrore, peizazheve dhe trashëgimisë kulturore
- Rritja e inkasimit të të hyrave vetanake
- Shfrytëzimi i fondeve të BE-së dhe i skemave të granteve për zhvillim
- Ofrimi i shërbimeve komunale me lehtësira me qëllim të nxitjes së investimeve të huaja direkte
- Lehtësimi i procedurave administrative rreth regjistrimit të bizneseve
- Krijimi i fondit zhvillimor për përkrahjen e NVM-ve
- Nxitja e rritjes së eksportit të produkteve vendore
- Shfrytëzimi i mundësive nëpërmjet partneriteteve publiko-private si dhe nxitja e inovacionit
- Ofrimi i trajnimeve në baza të rregullta për bizneset ekzistuese dhe ato të reja, me theks të veçantë në udhëzimet rreth aplikimit për grante
- Ruajtja e mjedisit si riciklimi i mbeturinave, rregullimi i shtratit të lumenjve, rritja e hapësirave të sipërfaqeve të pyllëzuara dhe hapësirave të gjelbëruara
- Së shpejti funksionalizimi i stacionit të autobusëve në Klinë

DOBËSITË

- Shkallë e lartë e papunësisë
- Migrimi kombëtar dhe ndërkombëtar
- Ndërtime në tokat bujqësore dhe mosshfrytëzimi racional i tyre
- Qasje e pamjaftueshme në fonde investive dhe zhvillimore
- Subvencionim i pamjaftueshëm i fermerëve
- Informim jo i mjaftueshëm i bizneseve dhe qytetarëve rreth granteve nga donatorët e ndryshëm
- Dominimi i bizneseve me veprimtari tregtare dhe shërbyese
- Mungesë e resurseve njerëzore me profil në bujqësi dhe turizëm
- Buxhet i pamjaftueshëm komunal për mbështetje më të theksuar të bizneseve vendore
- Dallim i madh ndërmjet kapacitetit ekonomik të komunave, për gjenerimin e të hyrave vetanake dhe i grantit nga Buxheti i Kosovës
- Mungesë e kulturës së promovimit dhe konsumimit të produkteve vendore
- Mos shtrirja e rrjetit të ujësjellësit dhe kanalizimit në të gjithë vendbanimet
- Mos mbulueshmëria me shërbime për mbeturina në të gjitha vendbanimet
- Mos mbulueshmëria me ndriçim publik në të gjitha vendbanimet

RREZIQET

- Ndërtime në tokat bujqësore
- Zvogëlimi i vazhdueshëm i fondit të tokës bujqësore
- Teknologjia e vjetërsuar për punimin e tokës bujqësore
- Ekonomia joformale dhe evazioni fiskal
- Interesi i lartë i kredive
- Konkurrencë jolojale si pasojë e prezencës së ekonomisë joformale
- Zvogëlimi i interesimit të donatorëve për investime
- Rënie e nivelit të arsimit nga viti në vit
- Emigrimi i kadrove profesionale

4. VIZIONI, QËLLIMET DHE OBJEKTIVAT PËR ZHVILLIM EKONOMIK

VIZIONI, MISIONI DHE VLERAT KYÇE

Vizioni dhe misioni i komunës dhe vlerat kyçe janë elemente thelbësore të ngulitura në të gjithë kornizën për përsosmërinë e performancës në komunën e Klinës. Si pjesë e profilit komunal është vizioni i saj, konkretisht arritja e qëndrueshmërisë ekonomike të komunës. Si dhe, misioni i vazhdueshëm i komunës në mbështetje të realizimit të këtij vizioni. Për të mbështetur misionin dhe arritjen e vizionit të komunës, qëllimet dhe objektivat vendosen përmes proceseve të planifikimit strategjik. Vlerat thelbësore mbështesin këto qëllime dhe objektiva, gjithashtu lidhin së bashku dhe përforcojnë të gjitha vendimet dhe veprimet themelore operationale.

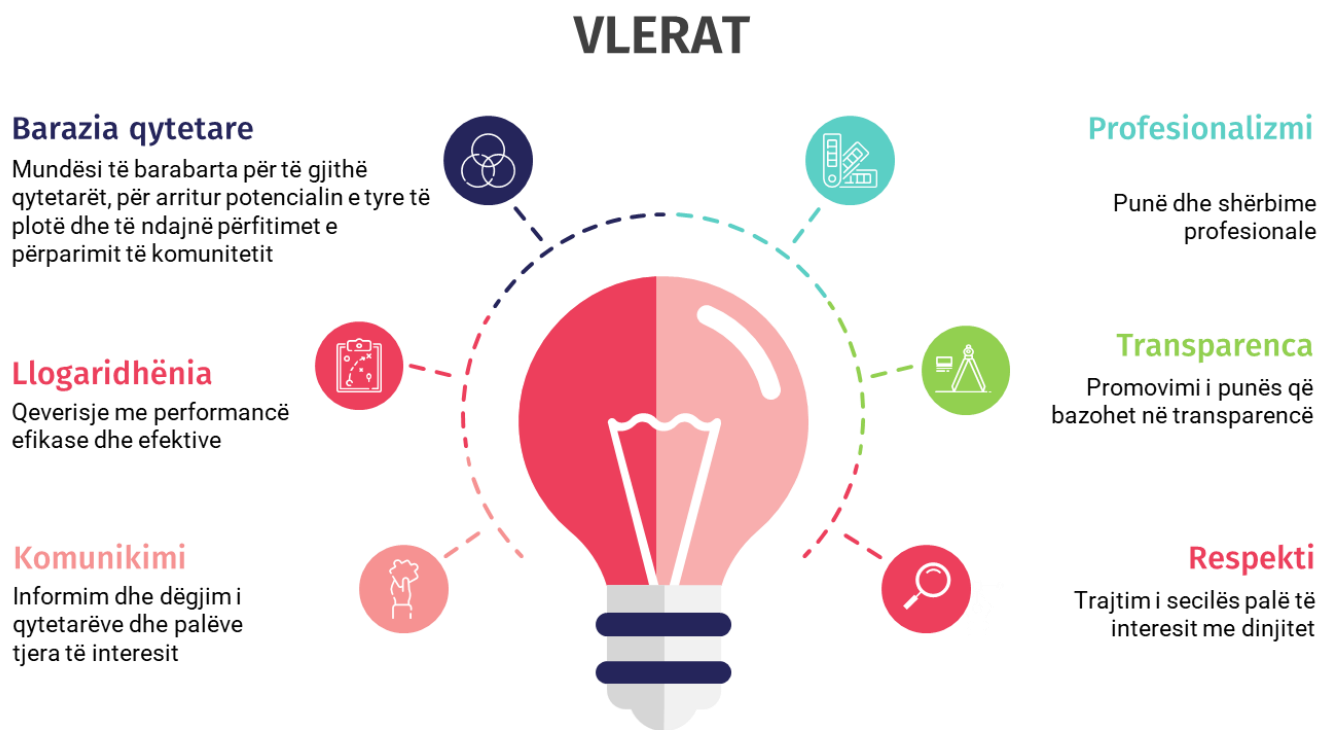
Në vijim janë prezantuar vizioni dhe misioni i komunës së Klinës.

Pra, vizioni i komunës së Klinës është të arrihet qëndrueshmëria ekonomike e komunës. Ndërsa, komuna ka si mision të saj përkrahjen dhe mbështetjen e zhvillimit të NVM-ve, bujqësisë, turizmit. Po ashtu, pjesë e misionit të saj është edhe përmirësimi i infrastrukturës fizike, ngritja e cilësisë në arsim, shëndetësi dhe shërbime publike. Duke mos lënë anash ruajtjen e mjedisit dhe trashëgiminë kulturore.

Vlerat kyçe të komunës së Klinës janë: *barazia qytetare* (ofrimi i mundësive të barabartë për të gjithë qytetarët, në mënyrë që të arrihet potenciali i tyre i plotë), *llogaridhënia* (qeverisje komunale efikase dhe efektive), *komunikimi* (informimi dhe dëgjimi i qytetarëve dhe palëve tjera të interesit), *profesionalizmi* (kryerja e punëve dhe ofrimi i shërbimeve në mënyrë profesionale), *transparenca* (promovimi i punës së bazuar në transparencë) dhe *respekti* (trajtimi i secilës palë të interesit me dinjitet).

Fig. 7 Vlerat kyçe të komunës së Klinës

QËLLIMET STRATEGJIKE DHE OBJEKTIVAT SPECIFIKE

Për të mbështetur misionin dhe arritjen e vizionit të komunës, qëllimet strategjike dhe objektivat specifike vendosen përmes proceseve të planifikimit strategjik.

Pra, përcaktimi i qëllimeve strategjike paraqet hapin e mëtejshëm dhe më specifik drejt arritjes së vizionit, gjithmonë duke i pasur parasysh çështjet e identifikuar, nevojat dhe kërkesat, si dhe potencialet mundshme në dispozicion. Më pastaj çdo qëllim specifikohet me objektiva ose nën qëllime, të cilat deshifrohen tutje nëpërmjet projekteve të propozuara për implementim.

Çështjet kryesore me të cilat përballlet komuna e Klinës janë përqendruar në pesë tema, të cilat janë shndërruar në qëllime strategjike për zhvillim ekonomik lokal të komunës së Klinës.

- **Zhvillim ekonomik i qëndrueshëm** (përkrahja e vazhdueshme e NVM-ve me fokus të veçantë në bujqësi dhe blegtori, nxitja e krijimit të bizneseve të qëndrueshme, nxitja e investimeve të huaja direkte dhe tërheqja e investimeve të huaja, nxitja e rritjes së eksportit të produkteve vendore, nxitja e inovacionit nëpërmjet Partneriteteve Publiko Private, zhvillimi i turizmit vendor nëpërmjet promovimit të resurseve natyrore, peizazheve, trashëgimisë kulturore).
- **Zhvillim i infrastrukturës së nevojshme në funksion të qytetarëve dhe bizneseve** (ndërtimi i rrugëve të reja dhe infrastrukturës nëntokësore, mirëmbajtja e rrugëve të vjetra, fasadimi i objekteve të vjetra, funksionalizimi i stacionit të autobusëve, ndërtimi i rrjetit të ujësjellësit dhe rrjetit të kanalizimit, zgjerimi i rrjetit të ndriçimit publik, shtrirja e shërbimit të grumbullimit të mbeturinave).
- **Përmirësim i cilësisë në arsim, shëndetësi dhe mirëqenie sociale** (renovimi i objekteve shkollore dhe fushave sportive, investimi në infrastrukturë dhe teknologji informative bashkëkohore, ngritja e kapaciteteve në planifikim strategjik dhe monitorim, përmirësimi i cilësisë në menaxhim të arsimit dhe mësimdhënie, renovimi dhe ndërtimi i objekteve shëndetësore, përmirësimi i infrastrukturës shëndetësore, përkrahje e të moshuarve dhe familjeve në nevojë, përmirësimi i mirëqenies së qytetarëve).
- **Shërbime komunale cilësore efikase për qytetarët dhe bizneset** (informimi i qytetarëve dhe bizneseve në kohë për lehtësirat në shërbimet komunale, përmirësimi i dhënies së informatave nga zyrtarët përkatës, publikimi i përditësuar i informatave në uebfaqen

komunës, matja e kënaqshmërisë së qytetarëve dhe bizneseve për shërbimet e ofruara komunale etj.)

- **Ruajtja dhe mbrojtja e mjedisit jetësor** (pyllëzimi – mbjellja e drunjve në sipërfaqe të reja, rikultivimi i zonave të degraduara, mirëmbajtja e sipërfaqeve të gjelbëruara, ulja graduale e ndotjes së ujit, ajrit dhe tokës, rregullimi i shtretërve të lumenjve, pastrimi i sipërfaqes së tokës nga mbeturinat e ngurta, mbrojtja e pyjeve nga prerjet e pakontrolluara, rishikimi i planeve menaxhuese të pyjeve në nivel komunal, mbështetje financiare për projektet e riciklimit të mbeturinave).

Në vijim janë prezantuar qëllimet strategjike, të cilat janë specifikuar më tej në objektiva dhe këto të fundit në projekte të realizueshme.

Qëllimi strategjik 1: Zhvillim ekonomik i qëndrueshëm

Objektivi specifik 1.1 Përkrahja e vazhdueshme e NVM-ve me fokus të veçantë në bujqësi dhe blegtori, deri në fund të vitit 2027.

Projekti 1.1.1 Mbështetje financiare fermerëve në ngritjen e serave me participim.

Projekti 1.1.2 Mbështetje financiare për furnizimi me fidanë të pemëve te imëta si mjedër, dredhëz dhe manaferrë.

Projekti 1.1.3 Mbështetje financiare për furnizim me pemë arnore me participim.

Projekti 1.1.4 Mbështetje financiare për ngritjen e tufave të dhive me participim.

Projekti 1.1.5 Mbështetje në sigurimin e kredive me norma më të ulëta të interesit për bujqësi dhe blegtori.

Projekti 1.1.6 Mbështetje financiare fermerëve në përpunim të prodhimeve bujqësore.

Projekti 1.1.7 Mbështetje financiare fermerëve në shtimin e fondit blegtoral për 15%.

Projekti 1.1.8 Përkrahja e fermerëve nëpërmjet ofrimit të ndihmës për ndërrimin e mjeteve të vjetërsuara të punës, sidomos mekanizmave bujqësorë.

Projekti 1.1.9 Ndërtimi i kanaleve të ujitjes.

Projekti 1.1.10 Marrëveshje në nivel komunal me zinxhirët kryesorë të marketeve/tregjeve për ofrimin e lehtësirave për plasimin e produkteve të ndërmarrësve lokalë.

Projekti 1.1.11 Organizimi i panairove me qëllim të promovimit të prodhimeve lokale.

Projekti 1.1.12 Krijimi i një fondi emergjent për mbështetjen e NVM-ve.

Objektivi specifik 1.2 Nxitja e krijimit të së paku 50 bizneseve të qëndrueshme në vit, deri në fund të vitit 2027.

Projekti 1.2.1 Ofrimi i trajnimeve çdo gjashtë muaj për të interesuarit për krijimin e bizneseve të reja, në fushat përkatëse si ndërmarrësi, menaxhim, si dhe për industrinë përkatëse.

Projekti 1.2.2 Ofrimi i ndihmës të interesuarve për fitimin e granteve (në aplikim dhe procedurat përcjellëse), çdo vit në periudhë tremujore.

Projekti 1.2.3 Ofrimi i konsulencave për biznes në mënyrë të vazhdueshme për bizneset e reja.

Projekti 1.2.4 Promovimi i bizneseve të reja të krijuara brenda vitit, nëpërmjet organizimit të panairove dhe organizimit të degustimit të produkteve të tyre.

Objektivi specifik 1.3 Nxitja e investimeve të huaja direkte dhe tërheqja e së paku 6 milion € investime të huaja direkte, deri në fund të vitit 2027.

Projekti 1.3.1 Evidentimi i investitorëve të huaj aktual sipas veprimtarisë, numrit të punëtorëve, qarkullimit deri në qershor të vitit 2023.

Projekti 1.3.2 Identifikimi i së paku 45 investitorëve të huaj potencial, përfshirë edhe diasporën deri në tetor të vitit 2023.

Projekti 1.3.3 Përzgjedhja e së paku 20 investitorëve të huaj direkt dhe krijimi i kontakteve me ta, deri në dhjetor të vitit 2023.

Projekti 1.3.4 Organizimi i së paku tri konferencave ku ftohen investitorët potencialë dhe krijohen lidhjet për nxitje të investimeve të mundshme në komunë, deri në qershor të vitit 2024.

Objektivi specifik 1.4 Nxitja e rritjes së eksportit të produkteve vendore, deri në fund të vitit 2027.

Projekti 1.4.1 Përpilimi i listës së eksportit aktual sipas veprimtarisë, vëllimit dhe qarkullimit, deri në qershor 2023.

Projekti 1.4.2 Përkrahja e vazhdueshme e bizneseve që eksportojnë, me anë të ofrimit të mbështetjes për promovim produktesh, strategji për depërtim në tregje të reja etj.

Projekti 1.4.3 Mbështetje e vazhdueshme institucionale në sigurimin e mekanizmit për eksport të prodhimeve bujqësore.

Objektivi specifik 1.5 Nxitja e inovacionit nëpërmjet Partneriteteve Publiko Private, inicimi i së paku tri projekteve dhe përfundimi i tyre deri në fund të vitit 2027.

Projekti 1.5.1 Ngritja e grupit punues dhe kapaciteteve për Partneritete Publiko Private.

Projekti 1.5.2 Identifikimi i projekteve dhe përzgjedhja e tri projekteve potenciale për Partneritete Publiko Private.

Projekti 1.5.3 Sigurimi i fondeve për financimin e Studimeve të Fizibilitetit për projektet e përzgjedhura të Partneritete Publiko Private.

Projekti 1.5.4 Hartimi i studimit të fizibilitetit për tri projekte në Partneritete Publiko Private.

Objektivi specifik 1.6 Zhvillimi i turizmit vendor nëpërmjet promovimit të resurseve natyrore, peizazheve, trashëgimisë kulturore, deri në fund të vitit 2027.

Projekti 1.6.1 Hartimi dhe përgatitja e broshurave informuese, deri në dhjetor të vitit 2023.

Projekti 1.6.2 Promovimi i turizmit rekreativ të zonës së Klinës.

Projekti 1.6.3 Promovimi i trashëgimisë kulturore në komunën e Klinës.

Projekti 1.6.4 Promovimi i Ujëvarës së Mirushës.

Projekti 1.6.5 Promovimi i të gjitha atraksioneve turistike të komunës së Klinës në platformat më të njohura *online*.

Qëllimi strategjik 2: Zhvillim i infrastrukturës së nevojshme në funksion të qytetarëve dhe bizneseve

Objektivi specifik 2.1 Ndërtimi i rrugëve të reja dhe infrastrukturës nëntokësore, mirëmbajtja e rrugëve të vjetra, fasadimi i objekteve të vjetra në periudhën strategjike.

Projekti 2.1.1 Ndërtimi i rrugëve dhe infrastrukturës nëntokësore në Klinë.

Projekti 2.1.2 Ndërtimi i rrugëve dhe infrastrukturës nëntokësore në Cerovik – Qabiq.

Projekti 2.1.3 Ndërtimi i rrugëve dhe infrastrukturës nëntokësore në Klinë – Dresnik - Dollc.

Projekti 2.1.4 Ndërtimi i rrugëve e infrastrukturës nëntokësore në Videjë – Polce – Pask – Jag - Krushevë e Madhe.

Projekti 2.1.5 Ndërtimi i rrugëve dhe infrastrukturës nëntokësore në Gjurgjevik i Vogël - Klinavc.

Projekti 2.1.6 Ndërtimi i rrugëve e infrastrukturës nëntokësore Gllarevë – Rixhevë – Stapanicë - Zabergjë.

Projekti 2.1.7 Ndërtimi i rrugëve dhe infrastrukturës nëntokësore në Grabanicë – Bokshiq - Dollovë.

Projekti 2.1.8 Ndërtimi i rrugëve dhe infrastrukturës nëntokësore në Gremnik.

Projekti 2.1.9 Ndërtimi i rrugëve dhe infrastrukturës nëntokësore në Jashanicë – Jelloc - Resnik.

Projekti 2.1.10 Ndërtimi i rrugëve dhe infrastrukturës nëntokësore në Siqevë – Ujmir - Shtaricë.

Projekti 2.1.11 Ndërtimi i rrugëve dhe infrastrukturës nëntokësore në Sferkë – Volljak - Qupevë.

Projekti 2.1.12 Ndërtimi i rrugëve dhe infrastrukturës nëntokësore në Qeskovë.

Projekti 2.1.13 Ndërtimi i rrugëve dhe infrastrukturës nëntokësore në Ranoc - Leskoc.

Projekti 2.1.14 Ndërtimi i rrugëve dhe infrastrukturës nëntokësore Zllakuqan – Pataqan – Berkovë.

Projekti 2.1.15 Ndërtimi i rrugëve dhe infrastrukturës nëntokësore, Volljak - Sferkë.

Projekti 2.1.16 Asfaltimi i rrugëve lokale në Zajm - Deiq.

Projekti 2.1.17 Asfaltimi i rrugëve dhe infrastrukturës nëntokësore në Krushevë të Vogël.

Projekti 2.1.18 Fasadimi i objekteve të vjetra në qytet.

Projekti 2.1.19 Riparimi dhe sanimi i gropave të rrugëve me asfalt.

Projekti 2.1.20 Shenjëzimi horizontal dhe vertikal i rrugëve.

Projekti 2.1.21 Ndërtimi i trotuarit Jagodë - Videjë.

Projekti 2.1.22 Ndërtimi i rrugëve dhe infrastrukturës nëntokësore Potërq – Dugajevë.

Projekti 2.1.23 Ndërtimi i trotuarit në Berkovë - rruga kryesore.

Projekti 2.1.24 Rregullimi i rrugës Klinë – Shtupel - Binxhë.

Projekti 2.1.25 Ndërtimi i rrugëve dhe infrastrukturës nëntokësore Zabërgjë – Qabiq.

Projekti 2.1.26 Asfaltimi i rrugëve Ujmir - Shtaricë - Siqevë.

Objektivi specifik 2.2 Ndërtimi i parqeve, trotuareve, shtigjeve të biçikletave si dhe infrastruktura përcjellëse.

Projekti 2.2.1 Ndërtimi i parkut të biznesit.

Projekti 2.2.2 Ndërtimi i infrastrukturës për parqet energjetike në zonat: 1. Sferkë-Volljak-Përpevë; 2. Zllakuqan-Gjurgjuvikë i vogël me rrethinë; 3. Gllarevë me rrethinë; 4. Këpuzë me rrethinë 5. Jashanicë me rrethinë, 6. Shtupel-Dranashiq-Berkovë.

Projekti 2.2.3 Ndërtimi i parqeve në fshatra (çdo vit nga 2 fshatra).

Projekti 2.2.4 Ndërtimi i trotuareve në fshatra (çdo vit nga 5 fshatra) në relacion fshat-shkollë.

Projekti 2.2.5 Ndërtimi i trotuarit, shtigjet e biçikletave, ndriçimi përgjatë lumit Drini i bardhë dhe Mirusha, nga ura e Haxhisë deri të Ujëvarat e Mirushës.

Objektivi specifik 2.3 Ndërtimi i urave.

Projekti 2.3.1 Ndërtimi i urës mbi lumin Drini i bardhë në Volljak-Këpuz.

Objektivi specifik 2.4 Planifikimi urban.

Projekti 2.4.1 Rekomandohet që gjatë hartimit të PZHK-së të parashihen zhvillime të reja në zonën A, Lagjen Dukagjini, tri hyrjet e qytetit si dhe në Zina, Dollc, Dresnik.

Objektivi specifik 2.5 Funksionalizimi i stacionit të autobusëve.

Projekti 2.5.1 Funksionalizimi i stacionit të autobusëve.

Objektivi specifik 2.6 Ndërtimi i rrjetit të ujësjellësit dhe rrjetit të kanalizimit.

Projekti 2.6.1 Evidentimi i gjendjes ekzistuese.

Projekti 2.6.2 Ndërtimi i kanalizimit në Shtupel – Kërnice – Binxhe - Grabç.

Projekti 2.6.3 Ndërtimi i rrjetit të ujësjellësit në komunën e Klinës.

Projekti 2.6.4 Ndërtimi i impianteve për trajtimin e ujerave të zeza.

Projekti 2.6.5 Ndërtimi dhe sanimi i rrjetit të ujësjellësit në qytetin e Klinës.

Projekti 2.6.6 Ndërtimi i kanalizimeve në lagje të Klinës.

Projekti 2.6.7 Ndërtimi i kanalizimit në Zajm.

Projekti 2.6.8 Ndërtimi i ujësjellësve në qytet dhe fshatra.

Projekti 2.6.9 Ndërtimi i kanalizimeve në qytet dhe fshatra.

Projekti 2.6.10 Rehabilitimi i rrjetit të kanalizimit në qytet dhe fshatra.

Projekti 2.6.11 Liqeni akumulues për ujë të pijes dhe rekreacion.

Objektivi specifik 2.7 Zgjerimi i rrjetit të ndriçimit publik.

Projekti 2.7.1 Evidentimi i gjendjes ekzistuese të trupave ndriçues.

Projekti 2.7.2 Përpilimi i listës për ndriçim sipas prioritetit.

Projekti 2.7.3 Zgjerimi i rrjetit të ndriçimit publik.

Objektivi specifik 2.8. Shtrirja e shërbimit të grumbullimit të mbeturinave.

Projekti 2.8.1 Evidentimi i gjendjes ekzistuese të lokaliteteve të pambuluara deri në mars të vitit 2024.

Projekti 2.8.2 Përpilimi i listës prioritare për zgjerimin e shërbimit të grumbullimit të mbeturinave, deri në maj të vitit 2024.

Projekti 2.8.3 Rritja e mbulueshmërisë me shërbime për mbeturina rreth 85%, deri në fund të vitit 2024.

Qëllimi strategjik 3: Përmirësim i cilësisë në arsim, shëndetësi dhe mirëqenie sociale

Objektivi specifik 3.1. Renovim i objekteve shkollore dhe fushave sportive deri në fund të periudhës strategjike.

Projekti 3.1.1 Renovim i objekteve shkollore.

Projekti 3.1.2 Renovim i fushave sportive.

Projekti 3.1.3 Furnizim me inventar në shkolla.

Objektivi specifik 3.2. Investim në infrastrukturë dhe teknologji informative bashkëkohore, në shkollat fillore dhe të mesme.

Projekti 3.2.1 Deri në vitin 2024 së paku 85% e shkollave të jenë të pajisura me infrastrukturë dhe teknologji informative bashkëkohore.

Objektivi specifik 3.3. Ngritja e kapaciteteve të Drejtorisë Komunale të Arsimit në planifikim strategjik dhe monitorim, deri në shtator të vitit 2024.

Projekti 3.3.1 Zhvillimi i planit komunal për zhvillim të arsimit 2021-2025, deri në fund të muajit gusht të vitit 2024.

Projekti 3.3.2 Trajnimi i stafit të Drejtorisë Komunale të Arsimit për planifikim strategjik dhe operacional deri në gusht të vitit 2024.

Projekti 3.3.3 Hartimi i rregulloreve brenda shkollës gjatë vitit 2024.

Objektivi specifik 3.4. Përmirësimi i cilësisë në menaxhim dhe mësimdhënie nëpërmjet vlerësimit sipas metodologjisë 360°, ku nxënësit vlerësojnë mësimdhënësit, mësimdhënësit menaxhmentin e shkollës, menaxhmenti i shkollës mësimdhënësit. Të futet në aplikim prej shtatorit 2023 dhe të vazhdojë çdo vit.

Projekti 3.4.1 Organizimi i vlerësimit të të gjitha niveleve prej shtatorit të vitit 2023.

Projekti 3.4.2 Analizimi i rezultateve, interpretimi i tyre dhe përgatitja për përmirësimet e mundshme deri në janar të vitit 2024.

Projekti 3.4.3 Përzgjedhja e më të mirëve në mesin e nxënësve, mësimdhënësve, drejtorëve të shkollave në qershor 2024. Të praktikohet çdo vit.

Projekti 3.4.4 Zhvillimi i partneritetit mes shkollave profesionale dhe bizneseve, në mënyrë që burimet njerëzore të aftësohen krahas kërkesës së bizneseve. Të praktikohet çdo vit.

Objektivi specifik 3.5. Renovimi dhe ndërtimi i objekteve shëndetësore.

Projekti 3.5.1 Ndërtim i objekteve shëndetësore.

Projekti 3.5.2 Renovim i objekteve shëndetësore.

Objektivi specifik 3.6. Përmirësimi i infrastrukturës shëndetësore në QKMF, AMF dhe AM.

Projekti 3.6.1 Furnizim me pajisje mjekësore.

Objektivi specifik 3.7. Përkrahje e të moshuarve dhe familjeve në nevojë.

Projekti 3.7.1 Ndërtimi i shtëpisë për të moshuar.

Projekti 3.7.2 Ndihmë financiare për familjet në nevojë (820).

Projekti 3.7.3 Përmirësimi i kushteve të banimit së paku për 120 familje të identifikuar si raste sociale.

Objektivi specifik 3.8. Përmirësimi i mirëqenies së qytetarëve.

Projekti 3.8.1 Ndërtimi i këndeve të lojrave për fëmijë.

Projekti 3.8.2 Ndërtimi i kullës “Mujë Krasniqi”.

Projekti 3.8.3 Ndërtimi dhe mirëmbajtja e objekteve sportive.

Projekti 3.8.4 Ndërtimi dhe mirëmbajtja e objekteve kulturore.

Projekti 3.8.5 Ndërtimi i fushave sportive dhe rekreacioni nëpër lokalitete të fshatrave.

Qëllimi strategjik 4: Shërbime komunale cilësore dhe efikase për qytetarët dhe bizneset

Objektivi specifik 4.1 Ofrimi i shërbimeve cilësore dhe efikase për qytetarët dhe bizneset

Projekti 4.1.1 Informimi i qytetarëve dhe bizneseve në kohë për lehtësirat në shërbimet komunale.

Projekti 4.1.2 Përmirësimi i dhënies së informatave nga zyrtarët përkatës, nëpërmjet trajnimit të tyre.

Projekti 4.1.3 Publikimi i përditësuar i informatave në uebfaqen komunës, për shërbimet, dokumentet e nevojshme dhe procedurat e tyre.

Projekti 4.1.4 Matja e kënaqshmërisë së qytetarëve për shërbimet e ofruara komunale.

Projekti 4.1.5 Matja e kënaqshmërisë së bizneseve për shërbimet e ofruara komunale.

Objektivi specifik 4.2 Rritja e transparencës

Projekti 4.2.1 Publikimi i rregullt i raporteve gjashtëmujore, vjetore si dhe raporteve tjera relevante të punës, në uebfaqe të komunës.

Objektivi specifik 4.3 Përmirësimi i infrastrukturës fizike dhe teknologjike komunale

Projekti 4.3.1 Ndërtimi dhe renovimi i objekteve komunale.

Projekti 4.3.2 Digjitalizimi i lëndës arkivore.

Projekti 4.3.3 Mirëmbajtja dhe furnizimi me pajisje dhe material shpenzues për zyrat komunale (të gjendjes civile).

Qëllimi strategjik 5: Ruajtja dhe mbrojtja e mjedisit jetësor

Objektivi specifik 5.1 Pyllëzimi – mbjellja e drunjve

Projekti 5.1.1 Mbjellja e drunjve në sipërfaqe të reja prej 3 ha në vit

Projekti 5.1.2 Rikultivimi i zonave të degraduara

Objektivi specifik 5.2 Mirëmbajtja e sipërfaqeve të gjelbëruara

Projekti 5.2.1 Mirëmbajtja e vazhdueshme e sipërfaqeve të gjelbëruara, në baza vjetore

Objektivi specifik 5.3 Ulja graduale e ndotjes së ujit, ajrit dhe tokës

Projekti 5.3.1 Rregullimi i shtretërve të lumenjve, mesatarisht 3.5 ha në vit.

Projekti 5.3.2 Rregullimi i shtratit të lumit Drini i bardhë.

Projekti 5.3.3 Rregullimi i shtratit të lumit Klina.

Projekti 5.3.4 Pastrimi i 80% të sipërfaqes së tokës nga mbeturinat e ngurta, në baza vjetore.

Objektivi specifik 5.4 Ruajtja e mjedisit

Projekti 5.4.1 Mbrojtja e pyjeve nga prerjet e pakontrolluara

Projekti 5.4.2 Rishikimi i planeve menaxhuese të pyjeve në nivel komunal.

Projekti 5.4.3 Mbështetje financiare për projektet e riciklimit të mbeturinave.

Me përmbushjen e qëllimeve bazë dhe realizimin e këtyre projekteve për periudhën strategjike, në komunën e Klinës do të:

- Përfitojnë mesatarisht 1,480 NVM në vit nga përmirësimi i infrastrukturës rrugore, ligjore dhe lehtësimi i procedurave administrative rreth regjistrimit të bizneseve;
- Përfitojnë mesatarisht 40 NVM në vit nga krijimi i fondit zhvillimor për përkrahjen e NVM-ve;
- Përfitojnë mesatarisht 290 fermerë në vit nga projektet bujqësore;
- Do të rriten mesatarisht 30% në vit sipërfaqet bujqësore në sera;
- Do të rriten mesatarisht 15% në vit % rendimentet për ha;
- Do të rriten mesatarisht 30% në vit sipërfaqet e pyllëzuara dhe hapësirat e gjelbëruara;
- Do të rritet mesatarisht për 50% numri i vizitorëve;
- Do të përmirësohet mesatarisht 25% në vit mirëqenia e ekonomive familjare;
- Do të arrihet që 95% e familjeve dhe bizneseve në zonën rurale të lidhen me rrjetin e ujësjellësit dhe kanalizimit;

- Do të arrihet që 80% e familjeve dhe bizneseve në zonën rurale të lidhen me rrjetin e ujësjellësit dhe kanalizimit;
- Do të përfitojnë mesatarisht 820 familje nga ndihmat financiare;
- Do të asfaltohen 98% e rrugëve etj.

MONITORIMI DHE VLERËSIMI I ZBATIMIT TË STRATEGJISË

Strategjia për zhvillim ekonomik lokal 2023-2028 për komunën e Klinës ka edhe planin e vet të zbatimit (*shih shtojcën 1*) që mbulon periudhën 2023-2028, i cili përbëhet nga aktivitetet, afati i zbatimit të tyre, kostoja totale, burimi i financimit dhe institucionet udhëheqëse dhe përgjegjëse.

Plani i zbatimit të strategjisë do të rishikohet në baza vjetore në kuadër të planifikimit të monitorimit që përcaktohet në strategji. Struktura për monitorimin e zbatimit të strategjisë për zhvillim ekonomik lokal përbëhet nga indikatorët matës, të cilët janë të vendosur në nivel të objektivave specifike në strategji.

Megjithëse komuna do të monitorojë dhe paraqesë raporte të rregullta, është e domosdoshme të vlerësohet nëse janë arritur rezultatet e synuara. Komuna do të përqendrohet në vlerësimin e fushave të caktuara në lidhje me rëndësinë, efikasitetin, efektivitetin, ndikimin dhe qëndrueshmërinë e planit strategjik. Prandaj, komuna do të fillojë një vlerësim afatmesëm në vitin 2024 dhe përsëri në fund të periudhës strategjike në vitin 2027. Sidoqoftë, vlerësimi i projekteve dhe programeve do të vazhdojë gjatë gjithë periudhës strategjike.

NDIKIMI FINANCIAR I ZBATIMIT TË STRATEGJISË

Vlerësimi i përgjithshëm i kostos së aktiviteteve: Plani i veprimit të strategjisë për zhvillim ekonomik lokal 2023-2028 për komunën e Klinës, ka një kosto totale të zbatimit për tri vitet e para prej 17,140,500 €.

Burimet e financimit të strategjisë: Financimi i zbatimit të planit të veprimit të kësaj strategjie, parashihet të bëhet nga buxheti i komunës së Klinës, grantet qeveritare, donatorët etj.